

Západočeská univerzita v Plzni

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

**Ukrajina a politika Východního partnerství Evropské
unie**

Marina Višňaková

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Studijní program Mezinárodní teritoriální studia
Studijní obor Mezinárodní vztahy a východoevropská studia

Bakalářská práce
Ukrajina a politika Východního partnerství Evropské
unie
Marina Višňaková

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Petr Jurek Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň, duben 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.

Plzeň, duben 2016

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé práce PhDr. Mgr. Petru Jurkovi Ph.D., který mi v průběhu psaní nejdnou poradil a pomohl najít správný směr. Tato pomoc a vstřícnost mi ve psaní velmi pomohla.

Marina Višňaková

Obsah

Seznam zkratek.....	6
Úvod	7
1. Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie	10
1.1. Evropská politika sousedství	10
1.2. Politika Východního partnerství	12
1.2.1. Bilaterální spolupráce.....	13
1.2.2. Multilaterální spolupráce	14
1.3. Akční plán.....	16
1.4. Asociační agenda	17
1.5. Asociační dohoda.....	17
1.6. Začátky spolupráce Evropské unie a Ukrajiny	18
2. Porovnání cílů EU a UA v rámci mezinárodních vztahů.....	19
2.1. Rozvoj spolupráce mezi EU a Ukrajinou v rámci VP – postoj EU	19
2.1.1. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2009: stanovisko EU	19
2.1.2. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2010: stanovisko EU	22
2.1.3. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2011: stanovisko EU	23
2.1.4. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2012: stanovisko EU	25
2.1.5. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2013: stanovisko EU	26
2.1.6. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2014: stanovisko EU	28
2.1.7. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2015: stanovisko EU	30
2.2. Rozvoj spolupráce mezi EU a Ukrajinou v rámci VP – postoj UA.....	31
2.2.1. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2009: stanovisko UA	32
2.2.2. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2010: stanovisko UA	34
2.2.3. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2011: stanovisko UA	35
2.2.4. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2012: stanovisko UA	36
2.2.5. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2013: stanovisko UA	37
2.2.6. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2014: stanovisko UA	40
2.2.7. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2015: stanovisko UA	42
Závěr	44

Zdroje	46
Resumé.....	58

Seznam zkratek

AA – Asociační dohoda

AAG – Asociační agenda

AP – Akční plán

DCFTA – Dohody o zónách volného obchodu

EACU – Euroasijská celní unie

EPS – Evropská politika sousedství

EU – Evropská unie

PCA – Dohoda o partnerství a spolupráci

RF – Ruská federace

SZBP – Společná zahraniční a bezpečnostní politika

UA – Ukrajina

VP – politika Východního partnerství

ZVO – Zóna volného obchodu

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je spojitost politiky Východního partnerství a Ukrajiny. Chtěla bych se zaměřit na to, v čem spočívá a směřuje spolupráce v rámci tohoto programu Evropské unie. Pod politiku Východního partnerství spadá hned několik zemí – Bělorusko, Ukrajina, Moldavsko, Ázerbájdžán, Arménie a Gruzie. Každá z těchto zemí má v tomto ambiciózním programu své místo a svůj příběh. Já se konkrétně zaměřím na Ukrajinu, kdy se budu snažit najít odpověď na výzkumnou otázku: *Jsou cíle Evropské unie v oblasti vzájemných vztahů kompatibilní s cíly Ukrajiny?*

Do Evropské unie se řadí většina evropských států a tak je tento transnacionální celek velmi podstatnou součástí dění na kontinentě. Jak pak ale do vzorce zapadají evropské země mimo Unii, jakou roli pro Unii hrají?

Důležitým mezníkem pro okolní státy EU, které stály o sblížení, se stal rok 2004, kdy byl oficiálně představen program *Evropské politiky sousedství (EPS)*, který sice neusiloval o začlenění daných zemí do základních osnov, ale o navázání hlubší spolupráce. Program byl rozvinut pro nejbližší sousedy EU podél Středozemního moře, Kavkazu, ale i Blízký východ. [Fiala - Pitrová 2009: 190].

V roce 2009 pak byla Evropská politika sousedství rozšířena o regionální doložku – *politika Východního partnerství (VP)*, která už se přímo zaměřovala na státy zmíněné v prvním odstavci. Opět podotýkám, že jak Evropská politika sousedství, tak politika Východního partnerství si nekladla a neklade za cíl připravit zúčastněné státy na vstup do Evropské unie, nýbrž prohloubit spolupráci ve sféře obchodu, hospodářství a politické soudružnosti [MZV 2012].

K docílení výsledku, respektive k získání odpovědi na výzkumnou otázku, bych chtěla dojít pomocí porovnání cílů Evropské unie (oficiální usnesení, závěrečné zprávy, projevy představitelů) a Ukrajiny (závěry ukrajinské vlády, projevy zástupců některých politických stran). Komparativní metodou budu porovnávat postoj Evropské unie a Ukrajiny.

Co se týče časového rámce, budu zkoumat časový úsek od roku 2009 do roku 2015. Při tvoření informační základny se však samozřejmě neubráním i historickým vsuvkám (jak vzniklo EPS a VP, jak začala spolupráce Ukrajiny a Unie apod.).

Pro vypracování relevantního výzkumu se tedy budu řídit třemi základními pravidly pro tvorbu komparace:

1. definice objektu komparace (Ukrajina a Evropská unie)
2. určení cíle komparace (odpověď na výzkumnou otázku: *Jsou cíle Evropské unie v oblasti vzájemných vztahů kompatibilní s cíly Ukrajiny?*)
3. vymezení kritérií a stanovení časové osy (vývoj vztahů mezi aktéry v časovém rámci 2009 – 2015)

[Říchová 2007: 70]

Svou práci rozdělím do dvou základních částí. V první polovině budu centralizovat pozornost na zahraniční iniciativy Evropské unie, přesněji na její zájmy v oblasti EPS a VP. Tato část mi poslouží jako informační základna. Ve zkratce se budu snažit nastínit zahraniční politiku Evropské unie a především důvod vzniku daných programů, postupnou implementaci, dění v těchto sférách a rozvoj. V závěru této části práce nastíním podrobnosti vztahu mezi Uníí a Ukrajinou (vývoj jejich spolupráce). Primárními zdroji mi poslouží oficiální stránky Ministerstva zahraničních věcí ČR, stránky Evropské unie a strategické dokumenty.

V druhé polovině práce již přistoupím k porovnávání cílů jmenovaných aktérů. Tuto kapitolu si rozdělím do dvou podkapitol. V první podkapitole budu zkoumat chování Evropské unie v každém roce určené časové osy. V druhé podkapitole se zaměřím na to samé v rámci Ukrajiny. S ohledem na politickou situaci v této zemi je těžké utvořit ucelený majoritní názor, který by zastupoval zemi jako celek. Musí se brát v potaz celková nestabilita státu. Tématem mé práce však není ukrajinská krize ani hybridní válka na Krymu ani separatistické oblasti na východě země. Chronologicky se zaměřím na vládu Viktora Juščenka z roku 2009, jak se ukrajinská zahraniční politika vyvíjela po nástupu Viktora

Janukoviče a Strany regionů (za které na Ukrajině vypukla krize) a na nynější vládu Pjotra Porošenka. Názory a záměry vlády se pak budu snažit doplňovat i poznámkami opozice. Vzhledem ke specifičnosti tématu bohužel není k dispozici moc relevantních literárních zdrojů, proto budu čerpat převážně z oficiálních projevů a novinových článků.

V závěru práce pak shrnu získané informace, porovnáím výsledky a vyvodím odpověď na výzkumnou otázku.

1. Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie

Vnější politika je jednou z velmi důležitých součástí Evropské unie, na které si, hlavně v posledních letech, opravdu zakládá. Oficiálně SZBP vznikla v roce 1992 podpisem Maastrichtské smlouvy jakožto druhý pilíř Evropské unie. Již to hovoří o důležité roli, kterou pro Unii tento směr politiky představuje. Vzniku přispěly hlavně události z období posledního desetiletí minulého století, kdy skončila studená válka a rozpadla se Jugoslávie. Pro Evropu tak nastala nová a neznámá situace, která tehdejšímu společenství 12 evropských států dala najevo, že musí jednat a pokračovat ve svém vývoji. Tak vznikla Evropská unie a spolu s ní tři pilíře (Evropské společenství, Společná zahraniční a bezpečnostní politika, Policejní a justiční spolupráce) spojující priority tohoto uskupení. Mezi primární cíle SZBP patří posílení bezpečnosti v EU i na mezinárodní scéně, podpora spolupráce mimo Unii, snaha o udržení mírového stavu, šíření a ukotvení demokracie. Mezi hlavní nástroje pro docílení těchto bodů patří politika diplomacie, aktivní dialog mezi EU a jednotlivými aktéry (státy i organizacemi), popřípadě užití ekonomických nátlakových prostředků jako sankce, embarga apod. [Dubský 2006: 27-29; Fiala – Pitrová 2009: 607-608].

Když tedy v roce 2004 přišlo, v pořadí již páté, rozšíření Unie o dalších 10 členských států, bylo samozřejmé, že se tomu musí přizpůsobit i zahraniční politika. S východním rozšířením se totiž EU posunula opět o něco blíže k Rusku a najednou byla svými hranicemi v kontaktu s novými státy (jako například Bělorusko a Ukrajina). Tak během roku 2003 a 2004 vznikla iniciativa EPS, která později poskytla prostor pro vznik konkrétněji regionálně směřované iniciativy – VP.

1.1. Evropská politika sousedství

Východní rozšíření je doposud největším rozšířením v historii EU. Jak již bylo řečeno výše, kromě nových členských států logicky přibyly i nové sousedské státy. Plán široké a cílené spolupráce v rámci Evropské politiky

sousedství s novými nejbližšími sousedy byl například postaven i na čl. 8 Smlouvy o Evropské unii ve znění: „*Unie rozvíjí se zeměmi ve svém sousedství výsadní vztahy s cílem vytvořit prostor prosperity a dobrých sousedských vztahů, založený na hodnotách Unie a vyznačující se úzkými a mírovými vztahy spočívajícími na spolupráci.*“ [čl.8.1 Smlouva o Evropské unii]

Plán, který zahrnul hned 16 států v nejbližším okolí EU (Alžírsko, Arménii, Ázerbájdžán, Bělorusko, Egypt, Gruzii, Izrael, Jordánsko, Libanon, Libyi, Moldávii, Maroko, Palestinu, Sýrii, Tunisko a Ukrajinu), nabral definitivní podobu v roce 2004, kdy vstoupil v platnost. EPS měla poskytnout výhodné podmínky všem zúčastněným stranám. EU získává pomocí této spolupráce alespoň omezenou kontrolu v nejbližším prostoru svých hranic a země v programu zase mohou těžit ze spolupráce se silným partnerem, což přináší ekonomické i vízové benefity. Země tak mohou spolupracovat s Unií bez členství v jejích institucích [MZV 2010].

Základem pro širší spolupráci v oblasti EPS je podpis *Asociačních dohod (AA)*, které se týkají států jižního regionu, či *Dohod o partnerství a spolupráci (PCA)*, pro země bývalého východního bloku. Za pomoci Evropské komise a Rady jsou pak vytvořeny tříroční *Akční plány (AP)*, které jsou každému státu vyrobeny na míru tak, aby zohledňovaly jak ekonomickou a politickou situaci v daných zemích, tak jejich potřeby a možnosti. Plán se většinou zaměřoval na ekonomickou, hospodářskou spolupráci, šíření a dodržování demokracie, boj s korupcí, svobodu slova, pomoc při řešení případných konfliktních situací. K cílům však nepatřila případná příprava států na vstup do EU. Členstvím v EPS zúčastněné státy sice získávaly možnost užší spolupráce, ne však vidinu přiblížení k členství v EU jako takovému [Komínková].

EPS lze rozhodně považovat za jeden z prostředků integrace EU. Pomocí zmiňovaných AP může pomáhat a zároveň ovlivňovat okolní periferní státy. Pomocí této spolupráce tak nepřímou dochází k expanzi moci EU. Jelikož státy pobízcími prostředky ovlivňuje, ty pak z vlastní vůle upravují své struktury ku příkladu Unie.

EPS tvoří široký rámec pro velký počet zemí. V období roku 2008 a 2009 (za předsednictví Německa, Francie a České republiky) vznikly regionální programy této iniciativy. V roce 2007 vznikla *Černomořská synergie* (pro spolupráci a zachování stability v oblasti Černého moře), na podzim roku 2008 bylo oficiálně započato *Středomořské partnerství* (pro regionální spolupráci na jihu) a v květnu 2009, právě za předsednictví České republiky, v Praze zahájila svou existenci *politika Východního partnerství* (zaměřena na východní oblast Evropy) [Europa.eu 2007; Komínková].

1.2. Politika Východního partnerství

V průběhu let EPS začala zapouštět kořeny a i přes prvotní nejistoty se tento program stal podstatnou složkou vnější politiky EU. Pro některé země (především Ukrajinu) však tato spolupráce byla nedostačující. Vyžadovala rozvoj podobných iniciativ s otevřenou nadějí, že časem se přeci jen v reálné rovině přiblíží k oficiálnímu členství v Evropské unie – EPS takovou garanci nedávala.

Iniciativa politiky Východního partnerství zahájila svou činnost v květnu 2009 podpisem Pražské deklarace. Smlouvu podepsalo všech 27 členských států a 6 zemí východu - Bělorusko, Ukrajina, Moldavsko, Ázerbájdžán, Arménie a Gruzie. Podstatou tohoto programu je ještě hlubší spolupráce v rámci ekonomiky, obchodu i bezpečnosti. Opět však není nikde uvedeno, že by partnerství v rámci VP mělo přivést k následnému včlenění do osnov EU. Z pohledu Unie jde o zachování pořádku a mírového stavu u východních hranic, pro partnerské země to přináší ještě hlubší propojení s EU a vidinu zvýhodněných vízových podmínek (dokonce vidinu zavedení bezvízového systému).

· Chorvatsko, 28 členský stát, vstoupilo do EU až v roce 2013.

Bělorusko a Ukrajina tvoří dělicí čáru mezi Ruskem a Evropou, proto je pochopitelný zájem Unie (ale i Ruska) na těchto zemích. Důležitou roli pro rychlejší rozvoj iniciativy se stal rok 2008 a válka v Gruzii. Pro Evropskou unii to byl jasný signál, že musí alespoň nějak omezit vliv Ruska na své bývalé svazové republiky [Wojna 2009: 90-91].

Co se týče obchodu, pro někoho je tato spolupráce důležitější, pro někoho méně. O vznik podobné iniciativy usilovalo hlavně Polsko, které mělo dosti propojený trh s Běloruskem. Po vstupu Polska do Unie by tak omezení v rámci spolupráce vně EU byla pro Polsko problematickými.

Podstatným bodem je také energetika. Ukrajina je tranzitní zemí, přes kterou se do Evropy distribuuje ruský plyn. Takže *důležitost* této země je poměrně jasná. Stejně tak kavkazské země VP tvoří jakýsi *plán B*. S pomocí Gruzie a Ázerbájdžánu se totiž pracuje na vybudování nových tranzitních tras pro dodávky nerostných surovin (snaha redukovat závislost Evropy na Rusku).

Rozvoj spolupráce probíhá v několika pásmech - bilaterálním i multilaterálním. Kdy bilaterální spolupráce je zaměřena na dvoustrannou spolupráci (mezi EU a daným státem) a multilaterální na plnění obecnějších bodů.

1.2.1. Bilaterální spolupráce

V oblasti dvoustranné spolupráce EU využívá opět AA (Asociační dohody či Dohody o přidružení), které rovněž tvoří Akční plány. Pro každou zemi se utvořil zvláštní plán, který zohledňuje individualitu každé země. Pomocí těchto dohod má dojít k prohloubení komunikace v oblasti politiky, bezpečnosti a spolupráce obecně. Je zároveň i právním závazkem – země se podpisem zavazují, že budou pracovat na potřebných reformách (renovace předpisů a norem států v souladu s normami EU, efektivní boj s korupcí, zabezpečení legitimních voleb) a že se budou snažit co nejvíce přiblížit *moderním* evropským standardům demokratického státu [MZV 2012].

Důležitou položkou jsou i *Dohody o zónách volného obchodu (DCFTA)*, které se týkají převážně překážek obchodu. Za úkol mají pomoci zkoordinovat a prohloubit obchodní vztahy mezi státy EU a VP a minimalizovat omezení pro ekonomickou spolupráci. DCFTA nabízí podnikatelům zvýhodněné podmínky a dává možnost rozšířit podnikání i o profesní styky s EU, dále pracuje na sjednocení cel, norem ale i dodržování kvality výrobků a služeb. Nevýhodou ale je, že státy VP se v podstatě musí podřídít podmínkám (normám) EU. Tyto reformy v rámci trhu jsou dosti nákladné a časově náročné, jelikož kvalitativní standardy Evropské unie se většinou značně liší od standardů zmiňovaných států VP [Consilium.europa.eu 2015].

Podstatnou podmínkou pro spolupráci v oblasti DCFTA je i členství ve Světové obchodní organizaci (WTO). Toto členství postrádá Ázerbájdžán a Bělorusko.

Dalším dodatkem jsou zvýhodněné podmínky pro cestování po EU. *Dohody o zjednodušení vízového režimu* se zaměřují na vízový systém, v časovém horizontu by pak mělo dojít až k bezvízovému režimu. Podmínkou je spolehlivá a zodpovědná spolupráce ze strany partnerské země, která musí vytvořit bezpečné prostředí a minimalizovat vlny nelegálních migrantů. Nejvíce v této oblasti zatím profituje Moldávie a Ukrajina (Ukrajina hlavně kvůli krizi – některé ústupky ve sféře migrace byly ze strany EU postoupeny spíše jako vstřícné gesto, než že by potvrzovaly věrohodnost Ukrajiny jako partnera pro facilitaci vízového systému) [MZV 2012].

Bilaterální spolupráce je založena na ochotě partnerského státu. V této oblasti se nejméně angažuje Bělorusko.

1.2.2. Multilaterální spolupráce

Multilaterální spolupráce se zaměřuje na vícestrannou oblast zájmů a také na spolupráci se všemi partnerskými státy (zároveň se snaží podporovat i vzájemnou spolupráci mezi samotnými státy). Jsou zde zastoupena fóra, kde se

mohou státy mezi sebou i s Evropskou unií dělit o poznatky, o návrhy, doporučení, upozornění apod. Multilaterální spolupráce se snaží zapojit všechny státy VP v rámci komplexního vývoje. Na rozdíl od bilaterální spolupráce (která se soustředí na každý stát jako jednotlivce a je tedy větší prostor pro specifika každé země), se multilaterální dohody snaží být širokospektrální – aby se mohlo zapojit více zemí. V praxi by to mělo stmelovat třetí země mezi sebou, aby se vlivem dvoustranných dohod některé státy v rámci programu necítily méně zapojené. Politika Východního partnerství jako taková je zaměřena na přiblížení východních zemí k EU, mnohostranná dohody se ale snaží prohloubit i vztahy mezi těmito státy navzájem. Pro požadavky občanů například slouží *Fórum občanské společnosti*, které pomáhá zapojit do dění lid. Jedná se o nevládní složku. Pro zapojení vládních složek (členové Evropského parlamentu a poslanci z partnerských zemí) slouží parlamentní shromáždění EURONEST. Podstatou je komunikace (podělit se o zkušenosti, osvědčené postupy, zjistit, proč někde integrace postupuje rychleji a někde pomaleji apod.). Základem jsou čtyři tématické platformy:

- Platforma 1 (Demokracie, dobré vládnutí a stabilita)
- Platforma 2 (Hospodářská integrace a sbližování s politikami EU)
- Platforma 3 (Energetická bezpečnost)
- Platforma 4 (Kontakty mezi lidmi)

[MZV 2012]

Od těchto platforem se odvíjejí další sféry spolupráce, tzv. vlajkové iniciativy, které jsou zaměřené na regionální problémy:

- Zajištění bezpečnosti na hranicích
- Propojení energetického trhu
- Podpora středních a malých podniků
- jižní energetický koridor
- připravenost a soudružnost při živelných katastrofách

[Euroactiv.cz 2009]

Chod programu pomáhají kontrolovat:

- pravidelná setkání hlav členských států VP (summity se pořádají každé dva roky 2009, 2011, 2013, 2015)
- pravidelná každoroční setkání ministrů zahraničních věcí formou *výročního setkání*
- dvakrát do roka se koná schůze ministrů formou *konference*
- schůze vysokých státních úředníků (Evropské komise, členských států EU a států VP)

Tato pravidelná setkání pomáhají držet směr VP a zjišťovat, jak se tento program bude vyvíjet, zda jde správným směrem, co popřípadě upravit, na co se zaměřit.

1.3. Akční plán

AP sice časovým rámcem do mé práce moc nezapadá, odvíjela se však od něj následně Asociační agenda (AAG), která má přímý vliv na podpis AA.

AP byl rozvrhnut na období 2005 – 2008. Jednalo se o reakci na přijetí PCA v roce 1998, AP dával najevo, že spolupráce se rozvíjí a pokračuje a měl posloužit jako prostředek k docílení podmínek PCA. Od summitů a dialogů se tak přistoupilo k osnovám smluvního plánu, kde již byly přesněji vytyčeny cíle i časový rámec na jejich plnění. Mezi podmínky primárně patřilo zajištění demokratických parlamentních voleb v roce 2006, dále politická reforma, demokratizace státu (svoboda mediálního projevu), boj s korupcí aj. [Eeas.europa.eu].

AP však nebyla právní normou, neplnění podmínek nemělo žádné dopady a pro plnění s sebou zase nesla málo motivačních prvků. Nenabízela možnost členství, jen nejasné vidiny hlubší spolupráce. Pro Ukrajinu byla tedy poměrně nezajímavá, to se odráželo i na plnění jednotlivých bodů. Za největší úspěch AP lze považovat vstup Ukrajiny do WTO, jelikož k tomu značně přispěla v rámci

vyjednání podmínek pro vstup. Jinak ale akční plán moc prospěšný nebyl [Ščerba 2006: 3-4].

1.4. Asociační agenda

AAG má na rozdíl od AP silnější pobízející charakter, slouží jako nástroj AA. Vytváří okruhy (ekonomika, politická stabilita, životní úroveň, dodržování lidských práv apod.), na které upozorňuje, které jsou problematické a na kterých musí Ukrajina zapracovat (justiční reforma, boj s oligarchií a korupcí, zlepšení pracovních podmínek apod.). Jako motivace slouží prohlubování vztahů a finanční dotace k podpoře reforem. Pokud Ukrajina docílí v jednotlivých okruzích přijatelného zlepšení, Unie s ní podepíše AA a postoupí se v navazování vztahů. Každý rok pak AAG a EK ohlašují závěrečné zprávy, ve kterých popisují, jakých pokroků bylo v dané zemi a v daných okruzích dosaženo. Podpis AA tak nepřímou záležitostí na AAG. Až když AAG shledá, že vybraná země dosáhla naplnění vytyčených cílů, potom se přistoupí k podpisu AA. Asociační dohoda přitom slibuje nový rámec spolupráce, mimo jiné i zjednodušení vízového systému [Eeas.europa.eu 2010].

1.5. Asociační dohoda

Podpis Asociační dohody pro bývalé sovětské državy znamená přiblížení se Evropě. AA by měla v podstatě nahradit PCA. Podstatou této dohody je vytvořit ještě obsáhlejší rámec spolupráce – prohloubit integraci, upevnit dialog s třetími zeměmi v nejbližším okolí EU. Umožňuje přímý kontakt s evropským trhem a možnost zvýhodněných podmínek pro získání víza (dokonce vidinu bezvízového režimu). Zaměřuje se na ekonomickou, politickou i energetickou sféru a řadí se tak opravdu mezi nejobsáhlejší mezinárodní smlouvy Evropské unie vůbec [Kuchyňková 2011/2012; 13-17].

Smlouva opět neposkytuje status kandidátské země, ale má za úkol komplexní hospodářskou a ekonomickou integraci, tedy propojení ve sféře

obchodu (evropského trhu). Týká se rozšíření ekonomické integrace na východoevropské země. Mělo by postupně dojít k volnému pohybu zboží, služeb a kapitálu. Ve sféře politické spolupráce harmonograficky rozděluje jednotlivé oblasti a časové rámce, ve kterých by mělo dojít k pokroku a přiblížení k evropskému vzorci demokratického státu. Opět se samozřejmě zaměřuje i na dodržování lidských práv a svobod, rozšiřování demokracie, spravedlnosti a boj s korupcí. AA je na rozdíl od PCA právně závazná, nese s sebou tedy výhody ale i zodpovědnost. Podpisem země ztvrzuje, že je opravdu rozhodnuta prohloubit spolupráci s EU i na úkor toho, že bude muset měnit nevyhovující body a osnovy své země k evropskému příkladu.

1.6. Začátky spolupráce Evropské unie a Ukrajiny

Jak už jsem zmiňovala, Ukrajina je svým umístěním pro Unii zajímavá. Jedná se o tranzitní zemi, skrz kterou do Evropy proudí ruský plyn a ropa. Proto je Ukrajina důležitá z ekonomických důvodů. Zároveň je to země na pomezí *dvou světů*. Tvoří dělící linii mezi Evropskou unií a Ruskou federací, spadá pod *blízké příhraničí*, strategické pásmo, které chce mít Unie z bezpečnostních důvodů pod kontrolou a nemůže ho pomíjet. Logicky je důležité mít s tímto státem dobré vztahy a celkově dbát na zachování mírového statusu quo podél svých hranic.

K navazování vztahů došlo prakticky hned po rozpadu SSSR a vzniku EU. Již za prvního prezidenta samostatné Ukrajiny (Leonida Kravčuka) začalo projednávání podpisu PCA, smlouva byla podepsána v roce 1994, ratifikace však proběhla až o čtyři roky později. Ukrajina se tak stala jedním z prvních post sovětských států, který podobnou smlouvu podepsal. Kravčuk však nezvládal vnitřní ekonomické problémy v zemi, tak v roce 1994 nastaly předčasné volby, ve kterých zvítězil Leonid Kučma. [Tsintsiruk 2008: 6].

První summit se konal v roce 1997 v Kyjevě již za druhého ukrajinského prezidenta – Leonida Kučmy. Na tento summit navazovaly podobné schůze,

kteřé vytyčovaly podmínky možné spolupřáce, vytvářely harmonogramy a upřesňovaly sféry spolupřáce. PCA však v této době měla spíše doporučující charakter a tak ve výsledku žádné razantní změny nepřinesla. EU zprvu dialogům s Ukrajinou dávala velké naděje, Ukrajina ale zaujímala velmi nerozhodný postoj. Z jedné strany Kučma prohlašoval, jak vidí budoucnost ve spolupřáci s Unií, stejně tak na dosah ruky si ale snažil udržet i přízeň Ruska. Ve výsledku prvotní nadšení Unie ochladlo a aktivnější spolupřáce začala až po prezidentských volbách v roce 2003/2004 (kdy byl zvolen prozápadně zaměřený Viktor Juščenko, Ukrajina vstoupila do EPS, kdy byl přijat Akční plán a následně rozvinuta Asociační agenda).

2. Porovnání cílů EU a UA v rámci mezinárodních vztahů

V této kapitole už se zaměřím na praktickou část své práce, tedy na výzkum postojů a cílů určených aktérů. Začnu Evropskou unií a poté přistoupím k Ukrajině.

2.1. Rozvoj spolupřáce mezi EU a Ukrajinou v rámci VP – postoj EU

Jednotlivé podkapitoly budou pojednávat o vývoji vztahů mezi Unií a Ukrajinou v rámci každého roku od 2009 po 2015. Od vzniku VP chronologicky zpracuji důležitá prohlášení a postoje vůči vývoji vzájemných vztahů mezi Unií a Ukrajinou z pohledu EU.

2.1.1. Spolupřáce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2009: stanovisko EU

V tomto roce nastala spolupřáce pod záštitou VP. Rozhodně byl posílen dialog mezi Unií a Ukrajinou, to svědčí o aktivnější spolupřáci. Nelze však říci, že by došlo k razantnímu zlepšení ve vymezených okruzích AGG. Požadované reformy se podařilo implementovat jen velmi omezeně – mírné pokroky byly zaznamenány v oblasti dodržování lidských práv a legitimnosti prezidentských

voleb (nezávislí pozorovatelé tyto volby shledali spravedlivými a demokratickými – to je z pohledu Unie velmi pozitivní posun vpřed, svůj podíl na tom zřejmě nese právě VP). Vnitropolitická, korupční a legislativní problematika však zůstala prakticky netknutá. Evropská unie se k tomuto stavu vyjádřila tak, že chápe, že projekt teprve začíná, avšak úspěch spolupráce záleží především na dané zemi, oni jen mohou poskytnout prostředky a důvěru. Hlavní břímě si ale nese Ukrajina a od ní se očekává snaha. Vinu na tom, že v tomto roce nedošlo k většímu pokroku, nesou samozřejmě i jiné okolnosti, především ekonomická krize a plynový konflikt s Ruskem v první polovině roku. To vše si vynutilo, aby Ukrajina soustředila pozornost na důležitější a aktuálnější faktory než na vnitřní reformy. Paradoxem však zůstává, že právě kvůli nesourodosti v nejvyšším úřadě státu na Ukrajině nastala krizová situace s Ruskem a dodávkami plynu [Eeas.europa.eu 2010].

Konflikt s plynem Ukrajinu dostal do svízelné pozice i v očích evropských států. Jak už jsem zmiňovala, skrz Ukrajinu proudí ruský plyn do Evropy. Až 25 % spotřeby EU pokrývá ruský plyn. Závislost se u každého státu poněkud liší, ale například státy Pobaltí a Polsko závisí výhradně na dodávkách z Ruska. Menší obnos pokryje ropovod z Norska, primárním poskytovatelem však nadále zůstává ruský Gasprom [Tichý 2009].

Konflikt o ruský plyn na Ukrajině není ničím novým, nejednou už Rusko varovně otočilo kohoutek. Nynější spor vznikl kvůli finančním nesrovnalostem, kdy se Rusko rozhodlo zvýšit cenu nerostných surovin tak, aby se srovnala s cenami na světovém trhu. Tehdejší ukrajinský prezident Viktor Juščenko na podobné změny pochopitelně přistoupit nechtěl a sázel právě na to, že Rusko potřebuje Ukrajinu pro export do Evropy. V tom však Rusko podcenil. Když pak Gasprom pozastavil dovoz plynu na Ukrajinu, Evropa si plně uvědomila svou nelichotivou pozici a hlavně nespolehlivost Ukrajiny. K vyhocení situace došlo i kvůli neshodám mezi prezidentem Juščenkem a premiérkou Yulií Tymošenkovou, kteří se nedokázali dohodnout na postupu a ve výsledku každý jednal dle svého za zády toho druhého. To situaci ještě více zkomplikovalo.

Napovrch také opět vypluly velké dluhy, které si Ukrajina u Ruska nadělala (ať už kvůli braní plynu na dluh, tak i přímým finančním půjčkám). Podrobněji toto téma a postoj Ukrajiny rozeberu v kapitole *Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2009: stanovisko Ukrajiny*, nyní jsem pouze chtěla nastínit podstatu problému a co z toho vyvodila Evropská unie [Tichý 2009].

Vztahy se přitom začaly ochlazovat již v roce 2008, kdy hlava Evropské komise José Manuel Barroso skepticky promluvil k prezidentovi UA, že se až moc často stává, že povinnosti vůči reformám se ze strany Ukrajiny plní jen velmi okrajově a slova a sliby nenabývají reálných podob. Tak krize s nerostnými surovinami mohla přinést další krok zpátky v navazování důvěry mezi Ukrajinou a Evropskou unií [Segodnya.ua 2014].

Ukrajina svou neopatrností a neschopností jednat uceleně ohrozila nejen sebe, ale i Evropu. Unie pochopila, že musí prohloubit vztah jak s RF, tak s Ukrajinou (nezávisle na sobě). Tzn. více propracovat dovoz ruských nerostných surovin mimo Ukrajinu (jamalský plynovod, který vede Běloruskem; plynovod Blue Stream, který se táhne přes Černé moře do Turecka). Zároveň více začlenit Ukrajinu do osnov spolupráce. Ne jako gesto důvěry, ale jako pojistku. Tak byla Ukrajina následně v roce 2010 začleněna do Energetického společenství, čímž si Unie jistým způsobem právně pojistila, že Ukrajina nebude při podobných krizových situacích jednat jen sama za sebe, bude vědět, že nese zodpovědnost za kolektivní spolupráci a Unie pak může použít přímé finanční postihy. Dále se začalo pracovat na snížení celkové závislosti na ruském plynu pod 50 % – podpořit rozvoj norského ropovodu a spolupráci ve sféře energetiky s Alžírskem, Nigérií, Katarrem aj. [Hlas Ruska 2010; Tichý 2009].

EU Podstatné problémy a nedostatky, které brání sblížení EU a Ukrajiny se tak v tomto roce nevyřešily. Unie si přitom zanechala dvojaký postoj, kdy sice Ukrajinu nechala pomyslně *vykoupat* v jejích vlastních problémech, zároveň ale upevnila snahy o spolupráci. Zanechávala si však nadále stanovisko, že AA je maximum, které Ukrajině mohou nabídnout, jak podotkl Nicolas Sarkozy již na summitu v Paříži [EurActiv.cz 2008].

2.1.2. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2010: stanovisko EU

Po prezidentských volbách ve kterých zvítězil Viktor Janukovič nastala chvíle nejistoty. Nikdo nevěděl, jaký směr zahraniční politiky od nové hlavy státu očekávat. Dle starého zachovalého vzorce se s neblahou předtuchou očekávalo utlumení v oblasti prohlubování vztahů s EU a obnovení spojení s Ruskem. Viktor Janukovič však tuto obavu vyvrátil. Dle očekávání sice začal opět pracovat na hlubší spolupráci s Ruskem a také prohlásil, že nevidí důvod spěchat s přistoupením k NATO, ale vyjádřil zájem o vytvoření zóny volného obchodu s EU a směřování k bezvízovému režimu. Vzhledem k tomu, že se Janukovič řadí k ukrajinským politikům s proruskou orientací, bylo toto prohlášení pro Unii vítané a uspokojivé [Global politics].

V oblasti podmínek AGG došlo k mírnému pokroku, avšak stále ne do přijatelné míry. Byla zaznamenána aktivnější účast Ukrajiny v oblasti angažovanosti v VP. Jedním z hlavních úspěchů tohoto roku bylo přijetí zákona o veřejných zakázkách. Tento zákon by měl Ukrajinu zase o něco více otevřít světu a tak povolit další prolamování ledu v oblasti boji s korupcí či několikaleté snahy o právní reformu. Evropská unie se dále nechala slyšet, že pouze v případě, že bude viditelná zřetelná snaha a pokroky ze strany Ukrajiny, bude Unie nadále finančně pomáhat a podporovat tyto reformy [Eeas.europa.eu 2011].

Zlepšily se pracovní podmínky a dodržování práv dětí, v politické sféře však Ukrajina valného zlepšení neukázala. Boj s korupcí nezaznamenal zlepšení, stejně tak ústavní reforma zůstala spíše v teoretické fázi. Stejně tak dodržování základních svobod se stalo terčem kritiky (hlavně mediální projev) [Eeas.europa.eu 2011].

Jinak, co se rozvoje vztahů mezi EU a UA týče, byl rok 2010 spíše ve znamení stagnace. Konalo se sice množství setkání mezi Janukovičem a jednotlivými představiteli Unie (v předvečer konání každoročního summitu mezi Ukrajinou a EU předseda Evropské rady Herman Van Rompuy prohlásil, že se sice jedná o první summit s novým prezidentem Ukrajiny, ale celkově o čtvrté fyzické setkání s panem Juščenkem v tomto roce) [Fondation Robert Schuman

2011]. Dialogy tedy pokračovaly, Unie se ale poněkud stáhla a jako by dávala prostor tomu, aby se Ukrajina ukázala, aby se předvedl nový prezident, aby věděli, co očekávat a podle toho se zařídit. V otázkách zóny volného obchodu ani v změně vízového systému se tak příliš nepostoupilo [ZN.UA 2010].

Koncem roku ale nastal proces s Yulií Tymošenkovou, vůči které bylo vyzdvihnuto obvinění za zneužití kompetencí v období plnění funkce premiérky Ukrajiny. Dle odborníka z Evropského centra pro politická studia Michaela Emersona měl průběh tohoto procesu rozhodnout i o budoucím vývoji spolupráce mezi Ukrajinou a Unií, kdy v případě nedodržení podmínek spravedlivého a demokratického řízení by došlo k velkému obratu k horšímu v navazování vztahů mezi EU a Ukrajinou [Unian 2010].

2.1.3. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2011: stanovisko EU

V roce 2011 tak došlo k obecnému úpadku a ochlazení vztahů EU a Ukrajiny. Příčinou tomu byla pomalá implementace domluvených reforem a hlavně zcela minimální pokroky v oblasti demokratizace a právní reformy. Velkým mezníkem se stalo, dle očekávání, uvěznění ex-premiérky Yulie Tymošenkové, která byla obviněna z vlastizrady, které se měla dopustit v roce 2009 zpronevěřením státního fondu a podpisem nevýhodné smlouvy s Ruskem ohledně dodávek plynu. Z pohledu Evropské unie i celého světa se jednalo přinejmenším o zvláštní a nepochopitelnou situaci, jelikož bylo zřejmé, že celé soudní líčení má hlubší politický podtón.

I Evropský soud pro lidská práva se přiklonil na stranu, že celá aféra měla za cíl odstranit Tymošenkovou z politiky jakožto poslední do očí bijící pozůstatek *oranžové revoluce* a že tedy v jejím případě dochází k porušení lidských práv a svobod (známá ukrajinská politička byla odsouzena k 7 letům odnětí svobody). Nastala tak pro Unii nepříjemná situace, jestli i navzdory dané situaci bude pokračovat v prohlubování spolupráce nebo zvolí razantnější taktiku odmítání stavu věcí [The Guardian].

Tehdejší vysoká představitelka Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku Catherine Ashtonová se nechala slyšet, že podpis smlouvy o přidružení je tímto stavem ohrožen, jelikož k ratifikaci smlouvy je zapotřebí souhlasu všech členských států a Evropského parlamentu [Kyiv Post 2011]. Vzniklá situace přitom vrhla na všechny tehdejší snahy a pokroky (kterých Ukrajina například ve sféře pracovních a životních podmínek dosáhla) negativní světlo. Z pohledu EU se totiž Ukrajina do reforem pouštěla jen okrajově, jen ve sférách, které se přímo netýkaly chodu vlády a zkrátka jen tam, kde se to hodilo. Ty zásadní reformy (ústavní a právní reforma, kompletní demokratizace země) zůstávaly na mrtvém bodě. Ve výsledku tento stav věci podpis dohody opravdu pozdržel, oddálil a dokonce přivedl k zmenšení finanční podpory ze strany EU (svým způsobem šlo o jakousi formu sankcí, reakci na právní a demokratizační úpadek v zemi) [Kyiv Post 2011].

Herman Van Rompuy opatrně prohlásil, že Evropská unie má nadále ambice ohledně podpisu AA s Ukrajinou, vše ale záleží na politickém dialogu a plnění nastolených podmínek. Nynější situace v dané zemi tak zapříčinila nepříjemné dusno [Dorosh 2013]. Nejtvrďší sankce zastávala Francie v čele s představitelem *Unie pro lidové hnutí* (Republikáni) Jean-Claude Mignonem. Tato strana se na boji za práva Tymošenkové podílela velmi aktivně. Přesto se Unie nakonec rozhodla použít mírnější taktiku. Místo k přímým sankcím se přistoupilo k ještě efektivnějším snahám uspíšit podpis AA. Ze strachu, že přímá agrese by měla opačný efekt. Místo toho, aby Ukrajině pohrozila a donutila ji ke změně jednání, mohl by Janukovič zcela přetrhnout pouto mezi Unií a Ukrajinou a zaměřit se plně zpátky na spolupráci s Ruskem. Tím by několikaleté přípravy podpisu AA, rozpracované plány AGG a dotační balíčky přišly v niveč [Tyzhden.ua 2012].

Na Ukrajině tak byl (spíše jako gesto) přijat zákon na úpravu volebního práva, který měl zlepšit a zrovnoprávnit podmínky jednotlivých kandidátů. Tento zákon se ze strany EU, dle očekávání, setkal s kladnou reakcí a nadějí, že tak

země pokročí ve snahách o demokratizaci a legitimnost ve volbách [Eeas.europa.eu 2012].

Nejprve byla Unie pevně rozhodnuta, že k podpisu AA nedojde, dokud bude opozice ve vězení. Na konci roku však i přes tyto komplikace, bylo o něco mírněji oficiálně prohlášeno, že podpis smlouvy nadále zůstává pouze otázkou času a že by k němu mělo dojít nejpozději v roce 2013. Do té doby by se ale měla vyřešit i situace s politickými vězni (mimo jiné byl totiž uvězněn i bývalý ministr vnitra Jurij Lucenko, rovněž obviněn ze zpronevěry a zneužití pravomocí) [Kyiv Post 2012].

Tento postoj Unie se setkal jak s pochopením, tak i s kritikou. Z jedné strany je to poměrně chytrá strategie ve stylu *přítele si drž blízko, nepříteli ještě blíž*. Unie nechtěla o Ukrajinu přijít, už do ní investovala nemálo času a nemálo financí. Bylo tedy zapotřebí zvolit vhodný postup, který by zachoval tvář Unii, zároveň ale neohrozil snahy o spolupráci s Ukrajinou. Kdyby se Unie rozhodla na celou situaci reagovat striktně negativně (přerušit snahy o podpis AA, zavést sankce a embarga), pouze by tím Ukrajinu odehnala. U moci byl Janukovič a pokud by se EU rozhodla Ukrajinu trestat tím, že jí ukáže záda, vehnala by ji tím přímo do náruče Ruska a vše by se mohlo vrátit do dob před oranžovou revolucí. Unie tak vsadila na politiku diplomacie a tzv. *confidence-building* [Eeas.europa.eu 2012].

2.1.4. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2012: stanovisko EU

V tomto roce proběhlo poslední, jednadvacáté, kolo jednání ohledně dohody o přidružení (z toho 18 kol jednání se týkalo výhradně projednávání podmínek k komplexnímu prohloubení zóny volného obchodu) [Web-portal of Ukrainian government 2015]. Tehdejší český eurokomisař pro rozšíření a evropskou politiku sousedství Štefan Füle se vyjádřil, že k parafování kapitoly o prohloubení komplexní zóny volného obchodu by mělo dojít v co nejbližší době, v průběhu několika měsíců [Kyiv Post 2012]. Tak se také stalo – v červenci.

Rovněž také došlo k určení konečného termínu, kdy by mělo dojít k naplnění všech určených cílů AGG, aby se přistoupilo k podpisu AA. Jako mezní termín byl stanoven summit ve Vilniusu, který měl proběhnout na podzim příštího roku [Eeas.europa.eu 2013].

S kritikou se setkaly parlamentní volby, které proběhly v druhé polovině roku. Představitelka nejsilnější opoziční frakce, Yulia Tymošenková, v té době stále ještě přetrvávala ve vazbě a tedy se voleb přímo nezúčastnila, přesto v očích společnosti ve volbách figurovala jako národní mučednice a zřejmě proto také její politická strana *Vlast* skončila na počestném druhém místě hned po Straně regionů. Přesto závěrečná zpráva OBSE nebyla příliš pozitivní. I přes to, že byl v roce 2011 přijat nový volební zákon, tížený výsledek se nedostavil. Podmínky jednotlivých představitelů stran byly nerovné, mediální propagace byla zaměřena převážně na Stranu regionů. Opět se tedy ukázaly nedostatky v oblasti financování propagačních kampaní opozice a korupční problematika [OSCE 2013].

EU vyjádřila naděje na docílení dlouholetého plánu, který měl být dovršen dohodou o přidružení, opět však upozornila na to, že nehodlá slevit ze svých podmínek. Je tedy pouze na Ukrajině, jestli se podaří dojít do konce v započatých reformách a zda dojde ke konečné implementaci AA. Začala ale vyvstávat otázka, zda Unie nepřivírá oči před nedostatky Ukrajiny až moc. Jelikož hlavní požadované reformy stále nenabývaly požadovaných podob, naopak se spíše stále víc ukazovaly nedostatky v právní i ústavní sféře. Unie však i přesto mermomocí usiluje o spolupráci. Sice vyjadřuje nevoli vůči dění na Ukrajině, žádné razantnější kroky ale v podstatě nepodstoupila.

2.1.5. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2013: stanovisko EU

Rok 2013 se pro vztahy Unie a Ukrajiny měl stát rozhodujícím. Na únorovém summitu uvedeného roku Ukrajina opět potvrdila své záměry ohledně podpisu AA a Evropská unie opětovala kladnou odezvu. Opět ale upozornila, že

očekává rapidní zlepšení v oblasti volební a ústavní reformy, v boji s korupcí a právu svobody slova. Z pohledu Unie tak měla být spolupráce s Ukrajinou v rámci VP dovršena. Pouze z povzdálí pozorovala, jak si země vede ve zlepšování a reformách a chystala se ke konečnému podpisu AA. Unii však opět můžeme vytknout to, že každoroční závěrečné zprávy o pokroku na Ukrajině byly přinejmenším *shovívavé*. Jelikož pokrok v jednotlivých oblastech rozhodně nebyl tak rychlý ani tak efektivní, jak bylo původně nastoleno. V roce 2013, kdy mělo dojít k poslednímu kroku v cestě k podpisu AA, Ukrajina nedosáhla v demokratizaci země ani v boji s korupcí takových pokroků, s jakými se počítalo. I přesto Unie dala najevo, že s podpisem v daném roce počítá. Tím ještě jednou potvrdila, že Ukrajina pro ni je strategickým bodem, kterého se nehodlá vzdát ani navzdory tomu, že zcela neplní určené normy [Eeas.europa.eu 2014].

Jak se ale blížilo datum podpisu, Rusko začalo efektivněji projevovat svou nevoli upozorňováním na nevýhody, které z podpisu AA vyplívají (například ohrožení mnoha domácích podnikatelů – kteří budou mít problémy s tím, aby své produkty upravily dle evropských norem nebo aby konkurovali přívalu evropské nabídky), ruští politologové se ani nebránili výsměšným prognózám toho, že Ukrajina evropském trhu poslouží pouze jako levná pracovní síla apod. Když však slovní upozornění nepomáhala, přistoupila RF k činům, kdy například zakázala dovoz některých ukrajinských výrobků, čímž Ukrajině samozřejmě způsobila jistou finanční újmu a hlavně ukázala, jakých důsledků může Ukrajina očekávat, pokud se podpis AA a DCFTA opravdu uskuteční [The Kiev Times 2013].

EU si samozřejmě byla vědoma tlaků ze strany Ruské federace. Předseda Evropské Komise José Manuel Durão Barroso tak nepřímou pohrozil Rusku, že EU nebude tolerovat, aby někdo bránil zemím VP v rozhodování a prohlubování evropské integrace. Podotknul, že je dobře, že tyto země konečně našly cestu k Evropské unii a ta že se k nim neotočí zády, bude je v prohlubování vztahů podporovat a pomáhat čelit případným překážkám [Panorama 2013]. Stejně tak se o pár měsíců dříve nechala slyšet Angela Merkelová, která věří, že se Ukrajina

rozhodne správně a dokonce přišla s přímou nabídkou pomoci v podobě toho, že by bylo možné dodatečně na evropský trh dodávat zboží, které by se nepodařilo exportovat do Ruska [BBC 2013].

Přesto k podpisu nakonec nedošlo. Summit se konal 28. – 29. listopadu a zúčastnili se ho všechny členské státy EU a země politiky Východního partnerství. Na rozdíl od Gruzie, Ázerbájdžánu a Moldávie ale Ukrajina odjela s prázdnou. Janukovič ve svém proslovu sdělil, že stojí o další prohlubování vztahů mezi Ukrajinou a Unií a že je rozhodnut AA podepsat, ale až přijde ten pravý čas. Momentálně Ukrajina na takto velký krok není připravena. Zároveň pak požádal o další finanční dotaci, bez které se Ukrajina nedokáže ekonomicky připravit na další fázi v integrace [Liga 2013b].

Vysoká představitelka Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku Catherine Ashtonová i předseda Evropské komise José Manuel Durão Barroso se vyjádřili, že nadále budou podporovat dialog mezi EU a UA. K tomu Ukrajina obdržela obnos 88 mil. euro jako finanční podporu k realizaci vnitřních úprav, které údajně bránily podpisu [Liga 2013b].

Nikdo však nečekal, jakou vlnu nevole tento krok Janukoviče vyvolá na domácí půdě. Kyjevem se rozmohl *Euromajdan*^{*}, který postupně nabral ještě větších rozměrů než kdysi protesty za *oranžové revoluce*.

Janukovič v prosinci ještě jednou zopakoval, že podpis AA plánuje, jen na to teď není vhodná chvíle [Telegraf 2013]. Bylo už ale pozdě. Ukrajinou začaly hýbat vlny protestů, které plané sliby prezidenta ani optimistické postoje EU nedokázaly utišit.

2.1.6. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2014: stanovisko EU

Rok 2014 se nesl ve znamení doznívání a postupného degradování problémů z předešlého roku. Vztahy mezi Ukrajinou a EU se dostaly do

^{*}Euromajdan – série protestů na Ukrajině (začaly 21.11.2013, když Janukovič oznámil pozastavení procesu podpisu AA, a nabírat na objemu začaly po summitu ve Vilniusu); na náměstí v Kyjevě nepřetržitě několik měsíců přetrvával tábor protestantů, kteří vystupovali proti prezidentovi a vládě.

pomyslné slepé uličky. Jelikož podpis AA se plánoval několik let a najednou, těsně před dovršením tohoto dlouholetého plánu, se Ukrajina rozmyslela. V očích Unie tak Ukrajina opět o něco klesla, jelikož potvrdila status nedůvěryhodnosti a nerozhodnosti. Zároveň si ale Unie byla vědoma, že velkou vinu na této situaci nese nátlak ze strany Ruska.

Protesty v zemi začaly být stále většími a potlačování o to tvrdší. V únoru došlo ke svržení dosavadní vlády, zvolení prozatímní, a pro Unii se tak otevřely nové dveře ke komunikaci s Ukrajinou. Započala program na podporu a stabilizaci ukrajinské ekonomiky a politiky. A nová éra boje o Ukrajinu [Simms 2014].

Jak už jsem zmiňovala na začátku své práce – o Ukrajinu jakožto pojící článek mezi *dvěma světy* Unie i Rusko usiluje už delší dobu. Teď však nastala nová éra této politické tahanice. Na začátku roku Unie nechávala situaci spíše plynout, jakoby se sama vnitřně vyrovnávala s nezdařilým pokusem o podpis AA. Bylo zřejmé, že se v Unii mísí jak uraženost, tak ochota nevzdávat se. Silněji se do celého problému začala angažovat až v březnu, když si Rusko začalo nárokovat Krym. Unie odpověděla tvrdými sankcemi, embargem i zákazem vjezdu některých ruských politiků a oligarchů a zároveň začala o to aktivněji pracovat na novém termínu podpisu AA [Consilium.europa.eu].

Když tedy 21. března proběhl podpis jedné ze dvou částí AA, byla radost na obou dvou stranách, ovšem opět bylo zřetelné, jak jedna strana očekává víc, než jí druhá nabízí. Po podpisu dočasný prezident Ukrajiny Arsenij Jaceňuk prohlásil: *„Věříme, že je to i historický den pro celou Evropu. Chceme být součástí velké evropské rodiny a toto je první krok k tomu, aby Ukrajina dosáhla svého konečného cíle plného členství.“* [Česká televize 2014b] Předseda Evropské rady Herman Van Rompuy vyjádřil pozitivní rozpoložení takto: *„Podpis symbolizuje význam, který obě strany přikládají těmto vztahům, a uznává touhu ukrajinského lidu žít v zemi, které vládnou hodnoty, demokracie a vláda práva. Ať je podporou a posilou pro politické rozhodování lídrů a občanů, kteří chtějí vybudovat demokratickou a jednotnou Ukrajinu, ochraňující všechny skupiny a menšiny a žijící v míru se svými sousedy.“* [Česká televize 2014b]

Na obou dvou stranách je patrná optimistická nota. Představitel Ukrajiny však dává najevo naději na vstup do Unie. Předseda Evropské rady pouze vyjadřuje radost nad vývojem situace, o začlenění do osnov EU však nemluví. Tak jak o něm Unie ve spojitosti s Ukrajinou v podstatě nikdy pořádně nemluvila.

Rok 2014 tak sice přinesl tížený podpis AA, ale vesměs Ukrajina musela řešit problémy s anexí Krymu a separatistickými oblastmi na východě, nebylo tedy možné se patřičně zaměřit na zlepšování vztahu s EU.

2.1.7. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2015: stanovisko EU

Rokem 2015 oficiálně nastala spolupráce pod dohodou o přidružení, proběhly první důležité summit po podpisu AA. Unie opět vyjádřila naději na zlepšení situace na Ukrajině a prodloužila sankce vůči Rusku. Předseda Evropské rady po summitu v Kyjevě prohlásil, že se Unie bude snažit stát při Ukrajině a pomáhat jí, ale nemůže za ní bojovat, to musí ona sama. To už je na její nové vládě, aby naplnila očekávání svého lidu a splnila dohodnutá kritéria s EU [Consilium.europa.eu 2015].

Na dubnovém summitu EU-UA v Kyjevě se projednávaly opět otázky vízového systému. Ukrajina si opět dělala naděje, ale Unie se přiznala, že není připravena Ukrajině zrušit vízovou povinnost. Argumentovala to pádným strachem o bezpečnost občanů EU. Ukrajina se stále ještě potýká s krizí, na východě přetrvává válečný stav – za takových okolností si Unie nemůže dovolit otevřít hranice, aby případně nevpustila nebezpečné radikální přívržence.

Mezi další projednávané otázky patřila i ZVO, jejíž implementace záleží na postupu reforem na Ukrajině. K plnohodnotnému zavedení ZVO na Ukrajině je zapotřebí upravit některé zákony, obchodní podmínky, normy a kvalitu výrobků. Nejpodstatnější otázkou však zůstává možnost začlenění Ukrajiny do EU. Po Euromajdanu nová vláda neskrytě usiluje o co největší přiblížení Evropské unii. Prezident i premiér se již několikrát nechali slyšet, že všechny

nyňjší kroky Ukrajiny jsou pouze prostředky k budoucímu vstupu do Unie. Ze strany EU však podobné záměry nezaznávají, o tomto tématu raději diplomaticky mlčí. A je to pochopitelné. Unie se hodně vyčerpala při posledním rozšíření v roce 2004 a navíc od té doby hojně investovala do svých zahraničních programů (EPS, VP). Evropský komisař pro evropskou politiku sousedství a rozšíření Johannes Hahn se již v minulosti nechal slyšet, že Unie momentálně ani v časovém horizontu několika let neplánuje další rozšiřování [Sputnik 2015b].

V květnu proběhl čtvrtý summit v rámci EU a států VP, kde Ukrajina získala další finanční podporu ve výši 1,8 miliard eur na stabilizaci ekonomiky a podporu reforem. Dále se projednával individuální přístup ke každé ze 6 zemí VP a Donald Tusk dokonce vyjádřil naději, že tížený bezvízový režim by snad mohl být zaveden v příštím roce. Zároveň však opět vyvrátil naděje na členství, když poněkolkáté zopakoval, že VP si neklade za cíl zúčastněné země připravit na členství v EU. Jde pouze o program pro sblížení se sousedními zeměmi, na kterém EU velmi lpí a rozhodně do něj plánuje dál investovat čas i peníze, ovšem neplánuje jej rozšiřovat o iniciativu členství. [Consilium.europa.eu 2015b, ČTK 2015].

Rok 2015 tak v podstatě navázal na snahy z roku 2014 o stabilizaci situace na Ukrajině. Dokud se totiž neuklidní domácí podmínky, je těžké postupovat ve spolupráci a prohlubování vztahů.

2.2. Rozvoj spolupráce mezi EU a Ukrajinou v rámci VP – postoj UA

V této části své práce se zaměřím na navazování vztahů s Evropskou unií z pohledu Ukrajiny. Neobejdu se však bez krátkého historického úvodu, kterým bych chtěla mírně nastínit jeden z důvodů, proč je Ukrajina ve svém politickém počínání tak nejednotná.

Navazování vztahů, jak bylo řečeno dříve, začalo již v posledním desetiletí minulého století. Podstatným problémem Ukrajiny je však vnitřní

nesourodost státu, kdy se země dělí na západ (který tíhne spíše ke spolupráci s Evropou) a na východ (který naopak preferuje spolupráci s Ruskem).

Tyto inkongruence pramení z historického kontextu. Východní část Ukrajiny s Ruskem pojí delší časový úsek. Tzv. *Levobřeží* bylo k Rusku připojeno již v polovině 17. století, kdežto *Pravobřeží* patřilo téměř do konce 18. století Polsku (Rzeczpospolita). Západ a východ tak tíhne k poněkud jiným historickým i kulturním vztahům (i co se týče náboženství). Západní část déle tvořila součást evropských mocností a logicky má poněkud blíže k Evropě a z výzkumů také více usiluje o nynější spolupráci s Evropskou unií, východ si zase naopak zakládá na historickém pojítku s Ruskem. Rovněž je východ více technicky zaměřený, nacházejí se zde doly s uhlím, které spolupracují převážně s ruskými firmami – jsou tedy ekonomicky více propojeni s Ruskem. Tak dochází k nepravidelnému směru zahraniční politiky v zemi. Vnější politika se z pravidla razantně mění pokaždé, kdy se změní hlava státu. Jak se k moci dostane kandidát západní Ukrajiny – ochlazují se vztahy s Ruskem a oteplují s EU, když zase naopak nastoupí východ, prohlubuje se spolupráce s Ruskem a vztahy s EU zpravidla stagnují [Proedrou 2010: 447-448].

Jako tradičně proruskou stranu můžeme označit Stranu regionů, Komunistickou stranu, hnutí Ukrajinská volba; jako tradičně proevropskou stranu lze označit například (dříve velmi oblíbená strana) Naše Ukrajina, Lidová fronta, Vlast.

2.2.1. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2009: stanovisko UA

Rok 2009 znamenal pro Ukrajinu hned několik zvrátů. Asi nejvíc krizovou situací se stala plynová krize s Ruskem. Kvůli tomu, že Ukrajina nestihla do konce roku 2008 uhradit dluh Ruské federaci, došlo k přerušení dodávek plynu do Ukrajiny a nakonec se Ukrajina na nějakou dobu přestala používat dokonce i jako tranzitní země (byla nařčena z toho, že při tranzitu si část plynu neprávem přisvojuje). V lednu tak byla mezi Putinem a

Tymošenkovou podepsána nová dohoda o dodávkách plynu, kde Ukrajina získala dodávky plynu se sníženou cenou a Rusku byly zajištěny neměnné tranzitní ceny. Podpis této dohody se však stal pro Yulii Tymošenkou osudným, stěží mohla ona nebo kdokoliv jiný očekávat, jakých rozměrů časem tento krok nabere. O následcích pro tehdejší premiérku jsem se již zmiňovala v kapitole *Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2011: stanovisko EU* a vrátím se k ním i v kapitole *Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2011: stanovisko UA*, jelikož se tato kauza stala velmi vážným tématem na scéně mezinárodních vztahů a v navazování spolupráce mezi Ukrajinou a Unií v dané době [TSN 2009].

Tyto komplikace s plynem vrhly na snahy o spolupráci s EU negativní světlo. Jelikož Ukrajina se ukázala jako nespolehlivý tranzit a Unie na chvíli poněkud ochladla ve svých vztazích a nápomocnosti Ukrajině. Přesto na podzim roku 2008 proběhl summit v Paříži, na kterém se definitivně stvrdily domluvy ohledně toho, že se v blízké budoucnosti přistoupí k vyzdvihnutí vztahů EU a UA na novou úroveň, že rokem 2009 započne spolupráce pod záštitou programu *politika Východního partnerství*, který by měl přivést k podpisu dohody o přidružení [EurActiv.cz 2008]. Ze strany Unie bylo podotknuto, že nejde řeč o vstupu do EU, tehdejší prezident Juščenko se však nechal slyšet, že ani tuto možnost by zcela nezavrhoval, že snad časem může dojít k přímému sjednocení s EU a že tohle je jen začátek. Daného summitu se ale prezident zúčastnil bez premiérky (kterou na schůzi nepozval), odůvodnil to stroze diplomaticky tím, že k tomu mají své soukromé důvody. Čímž v očích EU pouze potvrdili to, jak je vládní schéma Ukrajiny rozpolcené, nesoudržné, a jak před volbami každý hraje sám za sebe [Segodnya.ua 2014].

Ze strany ukrajinské vlády bylo zřejmé, že ze spolupráce pod záštitou Východního partnerství si slibuje víc, než je nabízeno. Jak prezident, tak premiérka se nejednou nechali slyšet, že podpisem AA se pouze odstartuje série ještě hlubších bodů spolupráce. Ostatně své ambice v rámci spolupráce s EU

Juščenko bez ostychu oznámil již v roce 2005 na projevu v souvislosti s EPS: „*Vítáme záměr Evropské unie rozvinout novou strategii vztahů s Ukrajinou. Jsem přesvědčen, že by měl obsahovat perspektivu členství.*“ [BBC 2005]. Jak už jsem však podotkla dříve, EPS podobnou perspektivu neobsahoval, VP rovněž ne.

2.2.2. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2010: stanovisko UA

Po nástupu nového prezidenta v podobě Viktora Janukoviče byla Unie v očekávání, jakého směru nabere nynější zahraniční politika země. Janukovič se sice nechal slyšet, že prohlubování vztahů s Unií nadále zůstává prioritou, jednalo se však spíše o jakési uklidňovací gesto. Jelikož mnohem více se soustředil na spolupráci s Ruskem. Janukovič sice nadále podporoval dialogy s Unií, jeho pozice však byla velmi nejasná a všichni byli v očekávání, jak se vztahy budou nadále vyvíjet. Podstatným problémem bylo ale občanské vnímání domácí politiky. Výsledky voleb sice byly uznány jakožto legitimní, zaznamenal se ale úpadek ve volební účasti, což signalizovalo jistou beznaděj ze strany obyvatelstva, že výsledek voleb je daný, ať už s jejich či bez jejich účasti [Fondation Robert Schuman 2011].

Postoj Janukoviče se začal brzy srovnávat s multivectorovou politikou Leonida Kučmy, jelikož se stejně tak snažil zachovat rovnováhu ve spolupráci mezi Unií a Ruskem. Na dubnovém parlamentním shromáždění Rady Evropy prohlásil, že má v úmyslu navázat stejně dobré vztahy jak s Unií, tak s Ruskem a USA. Stejně tak se nechal slyšet, že nevidí důvod, proč by spolupráce s Ruskem měla vylučovat pokračování v integračních procesech s Evropskou unií. Leč ale mluvil o prohlubování vztahů na obou dvou stranách, s Unií spíše mluvil, s Ruskem jednal. Tak byla v Charkově mezi ním a Dmitrijem Medveděvem podepsána dohoda o 30% snížení cen plynu na nynějších deset let výměnou za prodloužení pronájmu námořní základny v Sevastopolu ruské černomořské flotile až do roku 2042. Stejně tak byl přijat zákon, že se ruština stane úředním jazykem na právní úrovni s ukrajinštinou. Janukovič však chytře podporoval a

rozvíjel dialogy i s EU. Významným krokem se stal vstup Ukrajiny do Energetického společenství, které se stalo možným i díky aktivní spolupráci Ukrajiny. Ta přinesla nové vlastní vnitrostátní předpisy, které byly konečně v souladu s evropskými standarty pro plynárenský sektor. Tento krok Ukrajinu ukázal zase v o něco lepším světle [Fondation Robert Schuman 2011; TSN 2010].

Janukovič si tak zachoval tvář jak před svým národem, tak před Ruskem i EU. Tuto dobře připravenou půdu narušil až koncem roku, kdy nastalo soudní líčení proti Yulii Tymošenkové. O tom Ale budu hovořit více v následující kapitole.

2.2.3. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2011: stanovisko UA

Nejpodstatnějším tématem roku se stalo soudní líčení a věznění bývalé premiérky – Yulie Tymošenkové. Janukovič jako by si svým *vzorným chováním* z v loňském roce po zvolení do prezidentského úřadu připravoval zázemí pro politickou čistku. Tymošenková totiž představovala nejsilnější opozici vůči nynějšímu prezidentovi. Tímto soudním procesem přitom Janukovič nešokoval pouze Evropskou unii, ale i Rusko. Medveděv se vyjádřil, že stíhání Tymošenkové je nepřijatelné, že smlouva z roku 2009 plnila všechna kritéria, pro spokojenost obou stran a že celá tato situace vrhá na Ukrajinu velmi špatné světlo [Vesti.ru 2012].

Janukovič však jako by věděl, že se EU neodhodlá k tvrdším krokům. Ve všech veřejných projevech i diskuzích si vždy pevně stál za svým a opakoval dokola to, že pokud Tymošenková není vinna, necht' to dokáže a že se zrádci národa nehodlá diskutovat. Pevně zastával stanovisko, že je ochoten pro spolupráci s EU napravit nedostatky ve své zemi a provést reformy v jednotlivých sférách, ale do natolik vážných politických problémů jako velezrada si od Unie zkrátka mluvit nenechá [Tyzhden 2012].

Leč bylo několikrát ze strany Evropské unie i světových politologů

řečeno, že bez propuštění Tymošenkové nedojde k podpisu AA, samotná Yulie Tymošenková přímo z vazby prohlásila, že neblahá situace, která nyní nastala by přesto neměla brzdit proces evropské integrace a vyjádřila naději, že co nejdříve dojde k dalšímu postupu v podpisu AA. Ať už s její nebo bez její účasti. Stejně tak další představitelé opozičních bloků jako *UDAR* a *Svoboda* se vyjádřili, že budou nadále usilovat o urychlení podpisu AA a prohloubení spolupráce s EU, jelikož to je jediná cesta k zlepšení politické i životní situace v zemi. Soudní řízení s Tymošenkovou a Lucenkem pouze potvrzuje to, jak moc Ukrajina potřebuje pomoc zvenčí a spojence jako Evropskou unii, jinak se nikdy nevymaní z pod zkorumpovaného systému [Cenzor.net.ua 2013].

2.2.4. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2012: stanovisko UA

V roce 2012 Ukrajina i Evropská unie setrvali v blízkém vztahu a aktivních dialozích ohledně vrcholící spolupráci v rámci VP. Hlava Ukrajiny i Evropská unie vyjádřili opětované naděje na to, že v průběhu tohoto roku proběhne podpis a v průběhu příštího se dovrší ratifikace AA [Kyiv Post 2012].

Jednotliví představitelé politické elity Ukrajiny však začali s postupem věcí upozorňovat i na nevýhody takto prohloubené spolupráce mezi Ukrajinou a EU. Například Pjotr Simonjenko, leader Komunistické strany Ukrajiny, podotknul, že spolupráce s Unií (především vidina bezvízového režimu) je samozřejmě lákavá a žádaná, z druhé strany zóna volného obchodu může značně zvednout cenovou hladinu, což by mělo velmi neblahý dopad na prostý lid v zemi. Proto se nebrání vidině spolupráce s Unií, ale zároveň by se mělo efektivněji zapracovat na angažovanosti v Evroasijském ekonomickém společenství, které Ukrajině více vyhovuje nastavenými normami i cenami (spolupráce v obou dvou sférách obchodu se přitom vylučuje). Ukrajina by měla jednat v zájmu svého lidu a Rusko i Evropa by jí měli brát jako rovnocenného partnera a ne jí diktovat, co má dělat a s kým a jak spolupracovat [Liga 2012].

Stejně tak představitel hnutí *Ukrajinská volba* Viktor Medvečuk poukázal

na nedostatky v ukrajinské infrastruktuře a že po vstupu do DCFTA bude Ukrajina muset odpovídat evropskému standartu, kterému nebude tak jednoduché se přiblížit a tyto snahy mohou přivést k ještě větším ekonomickým ztrátám [112.ua 2016].

Postoj změnila i Yulia Tymošenková. Ta původně tvrdila, že k podpisu AA by mělo dojít stůj co stůj – nehledě na její proces. V roce 2012 však svůj postoj poněkud přehodnotila s tím, že Unie by v boji proti elitám měl být tvrdší. A že k podpisu by mělo dojít opravdu až po tom, co se zlepší stav demokracie v zemi [TSN 2012].

Bývalá premiérka touto změnou úhlu pohledu sledovala i vlastní zájmy, jelikož když proces začal, tak ho bedlivě sledoval skoro celý svět a proběhla nejedna vlna protestů na její osvobození. Tymošenková tedy zachovávala klid a hrdost se skrytou nadějí, že bude na popud Unie přeci jen osvobozena. S postupem času však zájem o kauzu ochladl a místo toho se opět přistoupilo k projednávání podmínek podpisu AA. Touto změnou postoje a vyhlášením hladovky se spíše Tymošenková pokoušela opět upozornit na svou persónu.

Tento rok se však i nadále nesl v duchu prohlubování integračních procesů a potvrzení toho, že vývoj vztahů v rámci VP směřuje správným směrem.

2.2.5. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2013: stanovisko UA

Pro Ukrajinu se rok 2013 stal zlomovým. Všichni věděli, že tento rok přinese změny, že v tomto roce se Ukrajina bude muset rozhodnout, s kým bude nadále prohlubovat vztahy. Od rozpadu SSSR po rok 2013 Ukrajina periodicky měnila směr své zahraniční politiky a čerpala tak výhody jak z Ruska, tak z Evropy. Čím více se blížil podpis AA, tím víc začala Ukrajina jevit nejistotu, jelikož bylo lukrativní těžit z finanční podpory EU, ale i z výhod ze spolupráce s Ruskem (zvýhodněné ceny na plyn, ekonomická spolupráce v rámci těžby uhlí na Donbasu apod.). Bylo by bylo až moc zjednodušené tvrdit, že na podzim roku 2013 měla začít pro Ukrajinu nová éra, konec závislosti na Rusku a začátek

hlubší spolupráce s Evropskou unií (leč podobné pompézní projevy nejednou zazněly v televizi i novinách). Samozřejmě že politická scéna není tak jednotvárná a černobílá. Podpisem AA se sice měla začít rozvíjet nová sféra spolupráce mezi EU a Ukrajinou v oblasti obchodu a vízového systému, ale rozhodně to neznamenal, že by Ukrajina měla okamžitě zpretrhat všechny styky s Ruskem. S ohledem na dluhy a energetickou závislost by to ani nešlo [Rywkin 2014: 122].

Přesto se Rusko touto spoluprací cítilo ohroženo z dlouhodobého hlediska, jelikož dávala prostor dalšímu prohlubování vztahů mezi EU a Ukrajinou. To s sebou neslo nejistotu, k čemu to časem přivede a jak moc se pak Ukrajina začne oddalovat od Ruska. Rusko do Ukrajiny také nemálo investovalo a tedy je pochopitelný jeho zájem na tomto území.

Představitel Komunistické strany na začátku února prohlásil, že by byl dobré udělat referendum, aby se zjistilo, co chce lid – jestli pokračovat v evropské integraci nebo vstup do EACU. Zatím podle něj není jisté, o co má ukrajinský národ větší zájem [ZN.UA 2013c]. Ne všichni politici však pochopili, že nastává rozhodující okamžik. Vesměs se ukrajinská zahraniční politika snažila nadále uklidňovat situaci tím, že pokračovala v projevování přívětivosti oběma stranám. Sergey Tygypko (Strana Regionů) na konci téhož měsíce prohlásil, že integrace s Unií je nadále primárním cílem (jelikož je evropský trh mnohem větší a lákavější), to by se ale nijak nemělo dotknout spolupráce s Ruskem, jelikož Rusko a EACU rovněž nabízejí výhodnou spolupráci. Tigipko vyjádřil naději, že se podaří udržet rovnováhu ve spolupráci na obou dvou stranách [Liga 2013]. Z tohoto omylu jej o dva měsíce později vyvedl Sergey Glazyev (poradce ruského prezidenta Vladimira Putina) který ho při debatě v přímém přenosu taktně upozornil na to, že Ukrajina *nemůže sedět na dvou židlích najednou*. Pokud Ukrajina podepíše AA a DCFTA, zavírá si tím dveře do celní unie Evroasijského ekonomického společenství. Jelikož má evropská zóna volného obchodu jiné obchodní podmínky a normy než EACU a nikdo jiný ze zúčastněných s Unií v tomto rámci nespolupracuje. Spolupráce

v rámci celní a tržní unie vyžaduje unifikaci trhu, nelze tak jeden článek (Ukrajinu) zapojit do evropské i ruské zóny obchodu, jelikož by pro UA bylo nemožné plnit podmínky DCFTA i EACU [RevizorUA 2013]. I přesto však Ukrajina očividně nadále věřila tomu, že se jí podaří udržet v přízni EU i RF. V létě ukrajinský premiér Nikolaj Azarov prohlásil, že by si Ukrajina neměla vybírat mezi DCFTA či EACU, ale hledat optimální řešení, jak dál rozvíjet svou ekonomiku tak, aby se mohla zapojit do obou obchodních sfér [ZN.UA 2013a].

Jak se ale blížil podzim a datum podpisu AA, Rusko začalo dávat Ukrajině vehementněji najevo, že s tímto chodem věcí nesouhlasí. Tak například v létě Rusko zakázalo Ukrajině na ruský trh dovážet čokoládu značky Roshen – údajně v ní experti objevili přebytek karcinogenních látek. Tímto krokem Ukrajině samozřejmě způsobilo značné ekonomické ztráty a průhledně naznačilo, že tohle je jen začátek [Stephens 2013].

Situace degradovala s každým dnem jak se blížil datum podpisu. Na konci října se Putin osobně sešel s Janukovičem na soukromé schůze, která trvala pět hodin a hlavní náplní byl právě geopolitický směr Ukrajiny. Ruský prezident ještě jednou podotknul, že pokud Ukrajina vstoupí do zóny volného obchodu s EU, uzavře se jí EACU a tím pádem všechen export ukrajinských výrobků na ruský trh (který se už tak v průběhu tohoto roku snížil o 25 % – jako varování) a upozornil, že podpisem AA se mohou narušit vztahy mezi Ruskem a Ukrajinou i na bázi energetické spolupráce (závislost Ukrajiny na ruském plynu). V překladu tedy svému ukrajinskému protějšku dal najevo, že pokud podepíše AA a DCFTA, může od Ruska očekávat tvrdou odplatu [ZN.UA 2013b].

Tento rozhovor na Janukoviče zřejmě opravdu zapůsobil, jelikož pár dní před plánovaným podpisem zcela obrátil svou pozici. Od původních vehementních projevů, že Ukrajina jde nezastavitelně směrem k EU, před eurokomisařem Štefanem Füle ostýchavě prohlásil, že uskutečnit podpis není možné. Že po zvážení ekonomické situace země musí přehodnotit své závěry. Ukrajina je přeci jen až moc provázaná s Ruskem, podpisem AA by byly tyto vztahy ohrožené, což by mělo neblahý vliv na celou Ukrajinu. Unie na tento

nový postoj Janukoviče pohlížela poněkud skepticky a spíše se přikláněla k tomu, že tímto gestem ukrajinský prezident pouze usiluje o zvýšení ceny, statusu, své země, ale dohodu stejně podepíše [Gorchinskaya 2013].

Nestalo se. Po uvážení všech rizik se Janukovič rozhodl dohodu nepodepsat a tím sám sebe potopil jak před občany, tak před vládou a opozicí. Ulice zaplnily davy protestujících a vládní složky se rovněž začaly otrásat od základů. Janukovič se sice pokoušel situaci napravit opakováním toho, že o v integraci s EU bude pokračovat, ale situace v zemi (závislost na Rusku) tomu momentálně nedává prostor [Nosovich 2013].

Tak skončil vilniusský summit fiaskem, které z Euromajdanu přerostlo v ukrajinskou krizi.

2.2.6. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2014: stanovisko UA

Rok 2014 byl pro Ukrajinu dosti hektický. S nárůstem protestů a po tom, co byla vládě vyslovena nedůvěra, vznikla prozatímní vláda v čele s Arsenijem Jaceňukem. Pro opětovné navazování vztahů s EU to bylo dobře, jelikož Jaceňuk patřil do *Vlasti*, kde převzal místo leadera po Tymošenkové. Jakožto prozápadně smýšlející politik, dle očekávání, ihned zahájil aktivní dialog s Unií. Už v březnu na summitu v Bruselu podepsal politickou část AA a prohlásil, že bude usilovat o co nejrychlejší dovršení všech kroků k oficiálnímu podpisu AA. Dokonce se nechal slyšet, že podpis politické části je pouze začátek a že časem snad dojde k úplnému začlenění do EU [Cenzor.net 2014].

Po květnových prezidentských volbách, které vyhrál Pjotr Porošenko, se kurz zahraniční politiky nezměnil a 27. června došlo k podpisu ekonomické části AA, 16. září pak k ratifikaci. Tento rychlý postup ve sblížení Ukrajiny s Unií měl samozřejmě z druhé strany dopad na symetricky rychlé ochlazování vztahů mezi Ukrajinou s Ruskem. V průběhu první poloviny roku se obchodní transakce mezi UA a RF snížily až o 50 % (s EU zase vzrostly o 14 %). Stejně tak, dle očekávání, Rusko použilo již prověřenou zbraň v podobě plynových dodávek.

· Tymošenková byla parlamentem konečně zproštěna viny a propuštěna na začátku roku [Česká televize 2014].

Gasprom otočil kohoutkem v červnu a situaci se podařilo vyřešit hlavně díky zainteresovanosti EU, pro kterou jsou dodávky plynu stejně tak důležité. Na jednání v Bruselu se Ukrajina a Rusko domluvili na obnovení dodávek plynu pod podmínkou, že Ukrajina Gaspromu do konce roku splatí 3,1 miliardy dolarů z původního dluhu 5,3 miliard dolarů. A dalším krokem který měl ukázat rozhodnost Ukrajiny v prozápadním směru, který by stál za zmínku, bylo obnovení snah začlenit Ukrajinu do NATO. Tyto pokusy byly zaznamenány ještě za dob Juščenka, po zvolení Janukoviče však došlo ke stagnaci podobných plánů a obnoveny byly až teď, o 4 roky déle. Porošenko vyjádřil naději, že se Ukrajině podaří naplnit potřebná kritéria pro vstup v co nejkratší době [RiaNovosti 2015].

Na podzim premiér Jaceňuk oznámil, že do konce roku 2017 by v zemi mělo dojít k dovršení většiny stanovených reforem a prezident dokonce prohlásil, že nejdéle v roce 2020 hodlá podat žádost o členství v EU [RBK 2014]. Tyto optimistické myšlenky však přeci jen nesdílí všichni představitelé ukrajinské politické scény. Například představitel strany *Ukrajinská volba* Viktor Medvečuk poukázal na to, že export do Unie zdaleka nepokrývá ztráty ze sníženého exportu do Ruska a zemí EACU (například do Běloruska a Kazachstánu). Evropský trh stále není zcela otevřen ukrajinským obchodníkům (vysoké nozemní požadavky některým dodavatelům zcela znemožňují se do zóny volného obchodu zapojit a produkty z Unie do Ukrajiny mají zase vyšší clo), slibovaný bezvízový režim rovněž nebyl zaveden, nastolení evropských standardů se projevilo hlavně na cenách výrobků – ne na úrovni života obyvatel a boj s korupcí se také prakticky nepohnul. Medvečuk tak podotknul, že pokud se v příštím roce nezačnou plnit sliby z Euromajdanu, tak může nastat nová vlna nevole [Vzgljad 2014; Ivasjuk 2014].

· Zavedení bezvízového režimu s EU bylo jedním ze slibů revolucionářů na Euromajdanu. Přesto se tak stále nestalo. Dle EU jsou reformy ze strany Ukrajiny pomalé. Jednou z hlavních podmínek bylo zavedení biometrických pasů, k čemuž došlo až na podzim roku 2014. EU tak opět odmítla v této věci jakkoliv postoupit, jelikož Ukrajina nenaplnila potřebná kritéria. Porošenko však koncem roku optimisticky potvrdil, že zavedení biometrických pasů by mělo být posledním krokem k zavedení bezvízového režimu s EU [Kostiuk 2014; Sputnik 2015].

2.2.7. Spolupráce Evropské unie a Ukrajiny v roce 2015: stanovisko UA

Pro Ukrajinu rok 2015 znamenal spíše zklamání. Nová vláda po převratu zvolila dosti jednosměrnou politiku. Na rozdíl od předešlých let, kdy byla na Ukrajině vidět nerozhodnost (nebo vychytralost?), jak střídala spolupráci s Uníí a Ruskem a periodicky se družila s jednou či druhou stranou, od roku 2014 je směr vlády Ukrajiny jednoznačný – EU. Ze strany UA se však od EU očekávala větší přízeň. Unie sice Ukrajině přislíbila spolupráci, další finanční infuze ke stabilizaci situace v zemi a podporu v boji proti útlaku ze strany Ruské federace, praktické uplatnění ZVO se však odložilo na rok 2016, sliby o bezvízovém režimu nadále zůstaly sliby a příslib členství je na míle daleko.

Po vypuknutí občanské války Ukrajina zaujímalala pozici napadené a ublížené země, která žádá o pomoc. Na kyjevském summitu však Ukrajina změnila taktiku a prezident Ukrajiny přešel od proseb k požadavkům. Na Unii se razantně obrátil s tím, že Ukrajina počítá s bezvízovým režimem a plánuje vstup do Unie – ne že o ně prosí, ale že to bere jako otázku času. Donald Tusk však tyto vehementní plány diplomaticky odbyl tím, že bezvízový režim závisí na vnitropolitickém vývoji Ukrajiny (stabilizaci územních a ekonomických problémů) a splnění všech předem stanovených kritérií (například již zmiňované biometrické pasy). Unie se bezvízovému režimu s Ukrajinou nebrání, slíbila ho, ale svůj slib naplní až když si bude jistá, že tím neohrozí občany EU. Otázku eurointegrace Ukrajiny pak prakticky vůbec nekomentoval, jelikož už dříve bylo řečeno, že příslib členství Unie neplánuje v nejbližší době nabídnout nikomu – tedy ani Ukrajina není výjimkou [RBK-Ukrajina 2015].

Na podzim byl proveden průzkum veřejného mínění, který ukázal, že 57 % Ukrajinců by do EU vstoupit chtělo, pro EACU hlasovalo 17 %, 20 % se rozhodlo neodpovídat a 14 % zvolilo jiné možnosti. Nadpoloviční většina by tak dle tohoto průzkumu chtěla vstoupit do EU, musíme ale brát v potaz, že do tohoto průzkumu nebyl zahrnut Krym ani Doněck a Luhansk [Liga 2015].

Názory politických leaderů si však protiřečí. Zatím co Porošenko a Jaceňuk hrdě prohlašují, jak od roku 2016 bude zaveden bezvízový režim s EU a

dokonce, že se Unie bez *nové demokratické Ukrajiny* neobejde [LB.UA 2015; Vzhljad 2015], tak Medvedčuk (občanské hnutí *Ukrajinská volba*) a Simoněnko (Komunistická strana) na situaci pohlížejí poněkud realističtěji.

Medvedčuk poukazuje na úpadek ukrajinské ekonomiky a celkové zhoršení životní úrovně. Ukrajina byla pro Unii zajímavá, dokud byla na pomezí, teď už ale není o co bojovat – Ukrajina je odkázaná na Unii. S Ruskem Ukrajina vztahy zpřetrhala, s Unií je ale nestihla navázat do takové míry, jak počítala. Ve výsledku tak Ukrajina zase zůstala s ničím. V obchodu s Ruskem měla alespoň stabilní příjmy, s Unií se spíš řeší reformy a poslouchají sliby a plány do budoucna [Argumenty i fakty 2015].

Simoněnko pojal celou myšlenku eurointegrace jako nástroj k rozšíření evropského trhu. Unie má dost starostí s řešením vlastních vnitřních problémů a nemá ani neměla v úmyslu se s Ukrajinou sblížovat na jiné úrovni nežli ekonomické, sliby na bezvízový režim a případné další sblížování jsou prý spíše plané řeči [GolosUA 2015].

Ve výsledku tak rok 2015 žádné razantní prohloubení vztahů mezi Unií a Ukrajinou nepřinesl. Podporují se dialogy, ale málo se činí.

Závěr

V průběhu let od roku 2009 do roku 2015 je zřejmé, jak se mezi oběma aktéry měnila rovnováha i vůle spolupracovat. Evropská unie měla zájem s Ukrajinou prohloubit vztahy v integračním rámci, avšak pouze na úrovni sousedské spolupráce (ekonomické, bezpečnostní), ne členství. Od počátku VP nijak neskrývala své cíle ani možnosti, avšak měnila přístup k dané zemi.

Nejprve se Unie snažila tvářit suverénně, že Ukrajina potřebuje Unii a že musí nekompromisně zapracovat na nedostacích v systému své země. Postupem času ale začalo být nejisté, kdo o koho stojí víc. Přehlížením pomalému vývoji reforem, úpadku v právní sféře (proces s Yulií Tymošenkovou a Jurijem Lucenkem), korupci, volební problematice (otázka legitimity parlamentních voleb v roce 2012) apod. dala Unie najevo, že o Ukrajinu má větší zájem, než původně tvrdila a Ukrajina tak v pokrocích polevila. Zvrat nastal s vypuknutím krize, kdy se od Ukrajiny odvrátilo Rusko. V tu chvíli začala mít navrch opět Unie a tak je tomu v podstatě dodnes.

Ze strany Ukrajiny se přístup měnil podle vlády. V roce 2009 byl u moci Juščenko, který zastával proevropské stanovisko, ale nezvládl boj s ruskou autoritou a nedůvěrou lidu v jeho moc. Po nástupu Janukoviče se vztahy s Uníí omezily tak, aby neohrožovaly vztahy s Ruskem. Janukovič začal napodobovat kučmovskou multivektorovou politiku, avšak nakonec se přeci jen nechal zlákat integračními výhodami a balanc se mu nepodařilo udržet. Pokusem o podpis AA překročil toleranční práh Ruské federace a vehnal zemi do krizové situace. Nyní už nebylo cesty zpět, zemi zachvátila panika, vztahy s Ruskem se definitivně zpřetrhaly. Nejvíce proruské oblasti jako Krymský poloostrov, Doněck a Luhansk byly od Ukrajiny oddělené (ať už dobrovolně či nedobrovolně) a procentuálně tak v zemi převládla proevropská většina. Nová vláda pochopila, že teď už opravdu zbývá v podstatě jen Evropská unie a napojila se na prvotní nadšení z dob oranžové revoluce. Porošenko je tak ochoten pokračovat v reformách, ale už se nespokojí s vidinou ekonomické spolupráce, usiluje o

členství v EU. To ale zase nevyhovuje opozici, která je nadále nakloněna spíše spolupráci s Ruskem. Ukrajina tak nadále zůstává nesourodá, kdy část země touží po vstupu do EU, část pouze podporuje rovnováhu mezi Unií a Ruskem a třetí část by chtěla naopak zase silněji zapracovat na spolupráci s Ruskem.

Jaká je tedy odpověď na výzkumnou otázku: *Jsou cíle Evropské unie v oblasti vzájemných vztahů kompatibilní s cíly Ukrajiny?*

Ne, cíle Evropské unie a Ukrajiny v této oblasti nejsou kompatibilní. Za dob Juščenka bylo počínání Ukrajiny poněkud chaotické (řešila vnitřní vnitropolitické spory) a hlavně v časovém rámci mého výzkumu nefiguroval moc dlouho. Za Janukoviče Ukrajina usilovala o spolupráci s Unií spíš okrajově, čerpala z benefitů a finanční podpory, ale bylo zřejmé, jak v reformách polevila, že není připravena prohloubit integraci do takové hloubky, jak by si Unie přála. Ukrajina nadále zůstávala mezi dvěma světy až do vilniuského summitu. Po něm už si Ukrajina musela vybrat, s kým vidí svou budoucnost. Porošenkova vláda tak po politice balancování předešlé vlády přešla v politiku hojné spolupráce. Tentokrát zase ale naopak až s moc otevřenou náručí a s moc velkými očekáváními, že si ji Unie vezme pod křídla a v řádu několika málo let začlení. Cíle se tak neshodovaly ani za dob Janukoviče, kdy Ukrajina stála o menší spolupráci než Unie, ani po nástupu Porošenka, kdy zase začala očekávat víc, než bylo nabízeno (Unie v nejbližších letech neplánuje další rozšíření).

Zdroje

112.ua (2016). *Medvedchuk objasnaet, pochemu ES ne vidit Ukrajinu v sostave objedineniya*. 05.03.2016 (<http://112.ua/politika/medvedchuk-obyasnil-pochemu-es-ne-vidit-ukrainu-v-sostave-obedineniya-296312.html>, 30.03.2016).

Argumenty i fakty (2015). *Medvedchuk: ECT c ES okonchatelno dobet ukrainskuyu ekonomiku*. 03.11.2015 (http://www.aif.ua/politic/ukraine/medvedchuk_zst_s_es_okonchatelno_dobet_ukrainskuyu_ekonomiku, 22.04.2016).

BBC (2005). *Yushchenko seeks EU membership*. 25.01.2005 (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4204149.stm>, 09.04.2016).

BBC (2013). *Rossiya: ES „bespardonno davit“ na Ukrainu*. 19.11.2016 (http://www.bbc.com/ukrainian/ukraine_in_russian/2013/11/131119_ru_s_lavrov_eu_pressure, 18.04.2016).

Cenzor.net.ua (2014). *Jacenyuk: Podpisanie politicheskoy chasti Soglashenie ob asociacii – pervyj shag k polnopravnomu chlenstvu Ukrainy v ES*. 21.03.2014 (http://censor.net.ua/news/277025/yatsenyuk_podpisanie_politicheskoyi_chasti_soglasheniya_ob_assotsiatsii_pervyyi_shag_k_polnopravnomu, 21.04.2016).

Cenzor.net.ua (2013). *Bez osvobozhdeniya Tymoshenko ES ne podpishet soglashenie ob asociacii*. 25.04.2013 (http://censor.net.ua/video_news/240237/bez_osvobojudeniya_timoshenko_es_ne_podpishet_soglashenie_ob_assotsiatsii_nemyrya_video, 24.03.2016).

Consilium.europa.eu (2015). *Vyjádření předsedy Donalda Tuska po skončení summitu EU-Ukrajina v Kyjevě*. 27.04.2015

(<http://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2015/04/27-press-remarks-tusk-summit-ukraine/>, 22.04.2016).

Consilium.europa.eu (2015b). *Summit Východního partnerství, Riga, 21.–22. 5. 2015*. 22.05.2015 (<http://www.consilium.europa.eu/cs/meetings/international-summit/2015/05/21-22/>, 22.04.2016).

Consilium.europa.eu (2015). *Východní partnerství*. 01.06.2015 (<http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eastern-partnership/>, 12.03.2016).

Consilium.europa.eu. *Časová osa – Omezující opatření EU v reakci na krizi na Ukrajině*. (<http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/sanctions/ukraine-crisis/history-ukraine-crisis/>, 20.04.2016).

Česká televize (2014). *Ukrajinský parlament schválil osvobození Tymošenkové*. 21.02.2014 (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1047174-ukrajinsky-parlament-schvalil-osvobozeni-tymosenkove>, 21.04.2016).

Česká televize (2014b). *Ukrajina podepsala s Unií politickou část asociační dohody*. 21.03.2014 (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1042561-ukrajina-podepsala-s-unii-politickou-cast-asociacni-dohody>, 21.04.2016).

ČTK (2015). *Summit v Rize potvrdil zájem EU na spolupráci s východem Evropy*. 22.05.2015 (<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/summit-v-rize-potvrdil-zajem-eu-na-spolupraci-s-vychodem-evropy/1219007>, 22.04.2016).

Dorosh, Svetlana (2013). *Usi sammity Ukrajina-ES 1997-2011: nadiji i rozcharuvanniya*. BBC. 25.02.2013 (http://www.bbc.com/ukrainian/multimedia/2013/02/130218_eu_ukraine_summits_gallery_sd.shtml, 22.04.2016).

Dubský, Zbyněk (2006). *Bezpečnostní politická dimenze integračního procesu: Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU* (Praha : Oeconomica).

Eeas.europa.eu (2010a). *EU-Ukraine Association agenda*.

(http://www.eeas.europa.eu/ukraine/docs/2010_eu_ukraine_association_agenda_en.pdf, 18.03.2016).

Eeas.europa.eu (2010b). *Implementation of the European Neighbourhood Policy in 2009, Progress Report Ukraine*.

(http://eeas.europa.eu/enp/pdf/pdf/progress2010/sec10_524_en.pdf, 18.03.2016).

Eeas.europa.eu (2011). *Implementation of the European Neighbourhood Policy in 2010, Country Report on: Ukraine*.

(http://eeas.europa.eu/enp/pdf/pdf/progress2011/sec_11_646_en.pdf, 22.03.2016).

Eeas.europa.eu (2012). *Implementation of the European Neighbourhood Policy in Ukraine Progress in 2011 and recommendations for action*. 15.05.2012

(http://eeas.europa.eu/ukraine/docs/2011_progress_report_ukraine_en.pdf, 28.03.2016).

Eeas.europa.eu (2013). *Implementation of the European Neighbourhood Policy in Ukraine Progress in 2012 and recommendations for action*. 20.03.2013

(http://eeas.europa.eu/enp/pdf/docs/2013_enp_pack/2013_progress_report_ukraine_en.pdf, 30.03.2016).

Eeas.europa.eu. *EU/Ukraine action plan*.

(http://eeas.europa.eu/enp/pdf/pdf/action_plans/ukraine_enp_ap_final_en.pdf, 15.03.2016).

EUobserver.com (2014). „*EU – Ukraine agreement may be signed next week*“, *says Merkel*. 12.3.2014 (<https://euobserver.com/tickers/123440>, 24.04.2016).

EurActiv.cz (2008). *Summit EU – Ukrajina: Podpis Asociační dohody je možný v roce 2009*. 10.09.2008 (<http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/clanek/summit-eu--ukrajina-podpis-asociacni-dohody-je-mozny-v-roce-2009>, 14.03.2016).

EurActiv.cz (2009). *Východní partnerství posílí vazby EU s postsovětskými sousedy*. 11.05.2009 (<http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/clanek/vychodni-partnerstvi-posili-vazby-eu-s-postsovetskymi-sousedy-005979>, 15.03.2016).

Europa.eu (2007). *Černomořská synergie – přiblížení regionu k EU*. 11.04.2007 (http://europa.eu/rapid/press-release_IP-07-486_cs.htm, 04.03.2016).

Fiala, Petr – Pitrová, Markéta (2009). *Evropská unie* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Fondation Robert Schuman (2011). *EU-Ukraine Relations: what developments have there been since the election of Viktor Yanukovich?* 26.09.2011 (<http://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0214-eu-ukraine-relations-what-developments-have-there-been-since-the-election-of-viktor-yanukovich>, 28.03.2016).

Global politics. *EU – Ukraine relations since the Orange revolution*. (<http://www.globalpolitics.cz/clanky/eu-ukraine-relations-since-the-orange-revolution>, 22.03.2016).

GolosUA (2015). *Pjotr Simonjenko: ES ineresujet Ukrajina iskljuchitelno iz-za zhelanija razshirit zonu ekonomicheskich vozmozhnostej dlja realizacii produkcii*. 09.12.2016

(http://ru.golos.ua/politika/petr_simonenko_es_interesuet_ukraina_isklyuchitelno_izza_jelaniya_rasshirit_zonu_eko, 22.04.2016).

Gorchinskaya, Katya (2013). Snatching defeat from the jaws of victory. *KyivPost*. 20.11.2013 (<http://www.kyivpost.com/opinion/op-ed/snatching-defeat-from-the-jaws-of-victory-332163.html>, 20.04.2016).

Hlas Ruska (2010). *Energetické společenství přijalo Ukrajinu*. 24.10.2010 (<http://cz.sputniknews.com/czech.ruvr.ru/2010/09/24/22151938.html>, 20.03.2016).

Ivasjuk, Petro (2014). Politiki v 2014 godu ne opravdali nadezhd ukraincev po evrointegracii – V. Medvedchuk. *UNN*. 31.12.2014 (<http://www.unn.com.ua/ru/news/1423102-politiki-u-2014-rotsi-ne-vipravdali-nadiy-ukrayintsiv-schodo-yevrointegratsiyi-v-medvedchuk>, 21.04.2016).

Komínková, Magda. Evropská politika sousedství. *Euroskop*. (<https://www.euroskop.cz/8714/sekce/evropska-politika-sousedstvi/>, 04.03.2016).

Kostiuk, Bohdan (2014). Expert: Visa-free regime to open Europe to Ukrainians.

EuromaidanPress (2014). *Expert: Visa-free regime to open Europe to Ukrainians*. 07.11.2014 (<http://euromaidanpress.com/2014/11/07/expert-visa-free-regime-to-open-europe-to-ukrainians/>, 21.04.2016).

Kuchyňková, Petra. 2011/2012. *Asociační dohoda. Asociace pro podporu demokracie a lidských práv*.

Kyiv Post (2011). *EU-Ukraine association deal might hit ratification problems if Tymoshenko situation remains unchanged*. 05.09.2011
(<http://www.kyivpost.com/article/content/politics/eu-ukraine-association-deal-might-hit-ratification-112197.html>, 28.03.2016).

Kyiv Post (2012). *European lawmakers: Association agreement should not be signed with opposition in jail*. 01.03.2012
(<http://www.kyivpost.com/article/content/ukraine/european-lawmakers-association-agreement-should-no-123465.html>, 22.03.2016).

Kyiv Post (2012b). *Fule: EU-Ukraine association agreement to be initialed within a month*. 28.02.2012 (<http://www.kyivpost.com/article/content/ukraine-politics/fule-eu-ukraine-association-agreement-to-be-initia-123265.html>, 30.03.2016).

LB.UA (2015). *Bezvizovyy rezhim s ES zarabotaet v 2016 godu, Poroshenko*. 18.12.2015.
(http://lb.ua/news/2015/12/18/323884_bezvizoviy_rezhim_es_zarabotaet.html, 22.04.2016).

Liga (2012). *Simonjenko: ES i Rossiya ne dolzhny diktovat Ukrajine svoj usloviya*. 13.07.2012 (http://news.liga.net/news/politics/697139-simonenko_es_i_rossiya_ne_dolzhny_diktovat_ukraine_svoi_usloviya.htm, 30.04.2016).

Liga (2013a). *Tygytko: ES – glavnoe, no s Rossiey tozhe budem integrirovatsya*. 22.02.2013 (http://news.liga.net/news/politics/816849-tigipko_es_glavnoe_no_s_rf_nado_integrirovatsya_maksimalno.htm, 19.04.2016).

Liga (2013b). Proval asociacii c ES.Chronika Vilniussskogo sammita. 21.11.2013 (http://news.liga.net/articles/politics/931741-khronika_vilnyusskogo_sammita_es_obnovlyaetsya.htm, 20.04.2016).

Liga (2015). *Bilshe poloviny ukrajinciv pidtrimujut vstup do ES – opituvannja*. 16.10.2015 (http://news.liga.net/ua/news/politics/6871142-b_lshe_polovini_ukra_nts_v_p_dtrimuyut_vstup_do_s_opituvannya.htm, 22.04.2016).

MZV (2010). *Evropská politika sousedství*. 23.09.2010 (http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/vnejsi_vztahy_eu/vychodni_partnerstvi/eps.html, 01.03.2016).

MZV (2012). *Východní partnerství*. 22.10.2012 (http://www.mzv.cz/vychodni_partnerstvi, 01.03.2016).

Nosovich, Aleksandr (2013). U razbitoho koryta: itogi Vilniussskogo sammita Vostochnogo patnerstva. *RuBaltic*. 02.12.2013 (<http://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/u-razbitogo-koryta-itogi-vilnyusskogo-sammita-vostochnogo-partnerstva-02122013/>, 20.04.2016).

OSCE (2013). *OSCE/ODIHR final report on Ukraine parliamentary elections recommends measures to improve transparency, impartiality*. 03.01.2013 (<http://www.osce.org/odihr/98571>, 30.03.2016).

Panorama (2013). Jose Manuel Durao Barroso: Evrosojuz ne poterpit popitok ogranicit svobodu vybora stran Vostochnogo partnerstva. 12.09.2013 (<http://www.panorama.am/ru/news/2013/09/12/barozu/445536>, 20.04.2016).

Proedrou, Filippas (2010). Ukraine's Foreign Policy: Accounting for Ukraine's Indeterminate Stance between Russia and the West. *Journal of Southeast European and Black Sea Studies*. Vol. 10, No. 4, str. 443-456.

RBK-Ukrajina (2014). Porošenko poobeshal podat zayavku na vstuplenie v ES d 2020 godu. 25.09.2014 (<http://www.rbc.ru/politics/25/09/2014/951209.shtml>, 21.04.2016).

RBK-Ukrajina (2015). Sammit *Ukrajina-ES: eshe odin shag na puti v Evropu*. 27.04.2015 (<https://www.rbc.ua/rus/news/sammit-ukraina-es-eshche-odin-shag-puti-evropu-1430119676.html>, 22.04.2016).

RevizorUA (2013). Glazyev obyasnayet Tygypko, pochemu posle ZST s ES v TS ne vstupit. *Inter*. 28.04.2013 (<https://www.youtube.com/watch?v=bnQszHUP5y8>, 19.04.2016).

RiaNovosti (2015). Ukrajina-2014: asociaciya s ES, kurs v NATO i oslozhnenie otnoseniy s RF. 04.01.2015 (<http://ria.ru/world/20150104/1041353542.html>, 21.04.2016).

Rywkin, Michael. 2014 „Ukraine: Between Russia and the West“ *American Foreign Policy Interest*, 36 (2).

Říchová, B. (2007). Komparativní politologie. In: Cabada, L. – Kubát, M. a kol., *Úvod do studia politické vědy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 68–95.

Segodnya.ua (2014). *Dvadcat rokov nadij i rozcharuvanj. Jak Ukrajina ishla do Evropy*. 24.06.2014 (<http://ukr.segodnya.ua/politics/pnews/dvadcat-let-nadezhdi-razocharovaniy-kak-ukraina-shla-v-evropu-531931.html>, 20.03.2016).

Simms, Brendon (2014). ES i Ukrajina. *Ukrajinskaya pravda*. 18.03.2014
(<http://www.pravda.com.ua/rus/columns/2014/03/18/7019454/>, 21.04.2016).

Smlouva o Evropské unii (http://www.euroskop.cz/gallery/54/16335-smlouva_o_eu.pdf, 15.03.2016).

Sputnik (2015a). European Union Promises Ukraine Visa-Free Travel... Again. 10.12.2015 (<http://sputniknews.com/europe/20151210/1031544177/ukraine-visa-free-regime-promises.html>, 21.04.2016).

Sputnik (2015b). *Summit Ukrajina-EU: evropské perspektivy Ukrajiny*. 27.04.2015 (<http://cz.sputniknews.com/svet/20150427/322018.html>, 22.04.2016).

Stephens, Bret (2013). Putin's chocolate war. *The wall street journal*. 23.09.2013
(<http://www.wsj.com/articles/SB10001424052702304213904579092961404425886>, 19.04.2016).

Ščerba, Václav (2006). *Evropská unie a Ukrajina* (Praha: Parlamentní institut).

Telegraf (2013). *Janukovič reshil vse-taki podpisat Soglashenie ob asociacii s ES?* 12.12.2013 (<http://telegraf.com.ua/ukraina/politika/950125-yanukovich-reshil-vse-taki-podpisat-soglashenie-ob-assotsiatsii-s-es.html>, 20.04.2016).

The Guardian. *Yulia Tymoshenko imprisonment „politically motivated“*. (<http://www.theguardian.com/world/2013/apr/30/yulia-tymoshenko-jailing-politically-motivated>, 28.03.2016).

The Kiev Times (2013). *Vse sredstva chorosti. Provokacionnye sjuzhety rossiyskich SMI ob Ukrajinie*. 28.11.2013 (<http://thekievtimes.ua/society/282089-vse-sredstva-xoroshi-provokacionnye-syuzhety-rossijskix-smi-ob-ukraine.html>, 19.04.2016).

Tichý, Lukáš (2009). *Dvě kola rusko-ukrajinské plynové krize 2009. Eurosop*. 16.03.2009 (<https://www.euroskop.cz/46/11211/clanek/dve-kola-rusko-ukrajinske-plynove-krize-2009/>, 18.03.2016).

Tsintsiruk, Andriy (2008). *Sustainable Economic Growth in Ukraine: Challenges and Opportunities during the Post-Soviet Transition*. (http://s3.amazonaws.com/zanran_storage/www.usubc.org/ContentPages/769725362.pdf, 15.03.2016).

TSN (2009). *Ukrayina: Nayvazhlivishi podiyi 2009 roku*. 29.12.2009 (<http://tsn.ua/ukrayina/ukrayina-naivazhlivishi-podiyi-2009-roku.html>, 14.03.2016).

TSN (2010). *Janukovich: Rossia Priblizhaet Ukrajinu k ES*. 07.10.2010 (<http://ru.tsn.ua/ukrayina/yanukovich-rossiya-priblizhaet-ukrainu-k-es.html?authstate=6>, 18.03.2016).

TSN (2012). *Tymoshenko protiv podpisaniya asociacii Ukrajinu-ES – Evrodeputat*. 20.03.2012 (<http://ru.tsn.ua/politika/tymoshenko-protiv-podpisaniya-associacii-ukraina-es-evrodeputat.html>, 30.03.2016).

Tyzhden.ua (2012). *Mjaka stinka: ukrajinska vlada vstrachae ostannich sojuznikiv v Evropi*. 27.01.2012 (<http://tyzhden.ua/Politics/40541#.Vv1wMMFKgYU.facebook>, 24.03.2016).

Unian (2010). *Otnoshenie ES k ukradne zavisit ot objektivnosti procesa nad Tymoshenko?* 18.12. 2010 (<http://www.unian.net/politics/439335-otnoshenie-es-k-ukraine-zavisit-ot-obyektivnosti-protssessa-nad-timoshenko.html>, 28.03.2016).

Vesti.ru (2012). *Medvedev: zakluchenie Tymoshenko brosayet ten na Ukrajinu.* 28.04.2012 (<http://www.vesti.ru/doc.html?id=783269>, 18.03.2016).

Vzgljad (2014). *Medvedchuk: Rynok ES okazalsja nedostupen dlja ukrjinskich proizvoditelej.* 13.10.2014 (<http://vz.ru/news/2014/10/13/710219.html>, 21.04.2016).

Vzgljad (2015). *Poroshenko: ES ne vyzhivet bez Ukrainy.* 30.09.2015 (<http://www.vz.ru/news/2015/9/30/769551.html>, 22.04.2016).

Web-portal of Ukrainian government (2015). *Association Agreement between the European Union and Ukraine.* 24.12.2015 (http://www.kmu.gov.ua/control/en/publish/article%3Fart_id=248279225&cat_id=248274610, 30.03.2016).

Wojna, Beata (2009). *Eastern Partnership: The New EU's response to security challenges in the eastern neighbourhood?* (http://www.pism.pl/files/?id_plik=3075, 09.03.2016).

ZN.UA (2010). *Sushko: Otnosheniya Ukraina-ES prevratilis v shirmu dlja dugych celey.* 18.06.2010 (http://gazeta.zn.ua/POLITICS/cushko_otnosheniya_ukraina-es_prevratilis_v_shirmu_dlya_drugih_tseley.html, 28.03.2016).

ZN.UA (2013a). *Azarov schitaet, shto Ukraina ne dolzhna vybirat mezhdru Tamozhnyim coyuzom i ES.* 11.07.2013 (<http://zn.ua/POLITICS/azarov-schitaet->

chto-ukraina-ne-dolzha-vybirat-mezhdu-tamozhennym-soyuzom-i-es-125489_.html, 19.04..2016).

ZN.UA (2013b). Putin pjat chasov chasov otgovarival Janukovicha ot evrointegracii. 29.10.2013 (http://zn.ua/POLITICS/putin-pyat-chasov-otgovarival-yanukovicha-ot-evrointegracii-131776_.html, 20.04.2016).

ZN.UA (2013c). *Komunist Simonenko predlozhl referendum o vstuplenii v EC.* 07.02.2013 (<http://zn.ua/POLITICS/kommunist-simonenko-predlozhl-referendum-o-vstuplenii-v-es.html>, 20.04.2016).

Resumé

This thesis describes the relations between Ukraine and the European Union under the Eastern Partnership policy. The comparative methods compare views on the cooperation of both actors. In this thesis I focus mainly on the period from 2009 to 2015. Ukraine and the European Union seek cooperation since the Soviet collapse, however mostly the cooperation is complicated due to the difficulties between the relations of Ukraine and Russia.

The first part of my thesis is analysing the foreign policy of the European Union. Attention is focused on European Neighbourhood Policy and the Eastern Partnership policy formation. At the end of this section also describes the relationship of the European Union and Ukraine since the Soviet collapse. It describes how this cooperation started, who started it and how to continue.

The second part compares the approach by the European Union and Ukraine. Firstly are chronologically (from 2009 to 2015) processed manifestations of the European Union and after are processed chronologically manifestations of Ukraine.

The aim is to answer the question: Are the objectives of the European Union compatible with the goals of Ukraine?